

Piotr Kasprzyk

Zmiana imienia i nazwiska w prawie polskim : (wstęp do problematyki)

Studia Prawnoustrojowe nr 6, 45-92

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Kasprzyk
Lublin – Olsztyn

Zmiana imienia i nazwiska w prawie polskim (wstęp do problematyki)

Zmiana imienia i nazwiska osoby fizycznej w prawie polskim stanowi istotne zagadnienie, które należy rozpatrywać na gruncie prawa administracyjnego i cywilnego. Te dwie gałęzie prawa w tej materii się wzajemnie przenikają, a ich związek jest tu szczególnie widoczny. Problematyka powyższa w trybie przepisów ustawy z 15 listopada 1956 r. o zmianie imion i nazwisk¹ uregulowana została na innej płaszczyźnie i na podstawie innych kryteriów niż stosowane w przepisach regulujących tryb i podstawę nadawania imion i nazwisk, szczególnie w przepisach kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej: k.r.o.), które to przepisy określają nabywanie nazwisk w oparciu o stosunek rodzinnoprawny². Przepisy ustawy o zmianie imion i nazwisk regulują samodzielnie i wyczerpująco przesłanki zmiany imienia i nazwiska, nie odsyłając przy wydawaniu decyzji w tym przedmiocie do przepisów rządzących rejestracją stanu cywilnego³.

---

¹ Tekst jedn. Dz. U. 2005, nr 233, poz. 1992 (dalej: ustawa). Ustawa weszła w życie z dniem ogłoszenia, tj. 30 listopada 1956 r. Na dzień dzisiejszy nie ma żadnych przepisów wykonawczych do tej ustawy. W prawie polskim obecnie obowiązujące przepisy dotyczące imienia i nazwiska są zawarte w art. 23 i 24 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. 1964, nr 16, poz. 93 ze zm.), w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 1964, nr 9, poz. 59 ze zm.), ustawie z dnia 29 września 1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn. Dz. U. 2004, nr 161, poz. 1688). Zob. także art. 1, 11, 14, 15, 31a, 37, 44a, 44e, ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. – O ewidencji ludności i dowodach osobistych (tekst jedn. Dz. U. 2006, nr 139, poz. 993 ze zm.), art. 7 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. O mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. 2005, nr 17, poz. 141), który stanowi, że §1. Osoby należące do mniejszości mają prawo do używania i pisowni swoich imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni języka mniejszości, w szczególności do rejestracji w aktach stanu cywilnego i dokumentach tożsamości. 2. Imiona i nazwiska osób należących do mniejszości zapisane w alfabecie innym niż alfabet łaciński podlegają transliteracji. 3. Minister właściwy do spraw administracji publicznej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych określi, w drodze rozporządzenia, sposób transliteracji, o której mowa w ust. 2, uwzględniając zasady pisowni języka mniejszości”.

² Na odmiennosc tych płaszczyzn i kryteriów wskazał Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 21 czerwca 1982 r., sygn. II SA 699/82 (ONSA 1982, z. 1, poz. 57).

³ Zob. wyrok WSA w Krakowie z dnia 8 czerwca 2004 r., sygn. II SA/Kr 3199/00.

Regulacje dotyczące powyższej kwestii nie cieszą się wielkim zainteresowaniem przedstawicieli doktryny, stąd w literaturze przedmiotu mało jest publikacji na ten temat⁴. Pewnym impulsem do zajęcia się tym tematem, stosunkowo pobieżnie ze względu na ramy artykułu, stała się nowelizacja tej ustawy w brzmieniu ustalonym przez ustawę z dnia 3 marca 2005 r., która z dniem 3 maja 2005 r. przeniosła kompetencję w zakresie wydawania decyzji administracyjnej w tym przedmiocie ze starostów na kierowników urzędów stanu cywilnego (dalej: usc)⁵.

Pojęcie imienia i nazwiska

Nazwisko stanowi element stanu osobistego człowieka, który jest powiązany ze stanem cywilnym osoby, niemniej jednak powiązanie to nie jest ścisłe⁶. Imię nie jest elementem stanu cywilnego, gdyż nie wskazuje na pochodzenie osoby ani na pozostawanie w związku małżeńskim. Posiadanie, jak również używanie imienia i nazwiska jest prawem i obowiązkiem osoby fizycznej, mimo że nie wynika to wprost z ustawy. Uprawnienie takie można wyprowadzić z przepisów art. 30, 35 czy 47 Konstytucji RP. Pełni ono zarazem funkcje

⁴ Z podobną sytuacją mieliśmy do czynienia również w literaturze prawniczej przedwojennej. Józef Ostroróg-Sadowski we wstępie do swojej pracy pt. *O imieniu i nazwisku. Studium prawne* (Warszawa 1902) pisze, że przyczyną tego braku zainteresowania „w tej okoliczności szukać należy, że teoretycy naszego prawa cywilnego kroczyli zazwyczaj szlakami wytkniętymi według systematyzacji kodeksu francuskiego w niej o imieniu i nazwisku nie było wzmianki”.

⁵ Ustawa o zmianie ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. 2005, nr 62, poz. 550). Projekt rządowy tej ustawy wpłynął do Sejmu 23 września 2004 r., a uchwalono ją 3 marca 2005 r. W dniu 24 marca Prezydent RP podpisał ustawę, która została opublikowana 18 kwietnia 2004, a weszła w życie w dniu 3 maja 2004 r. W toku prac została sporządzona opinia do tego projektu ustawy, zob. Z. Monkiewicz, *Opinia prawna z dnia 15 listopada 2004 roku w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz o zmianie niektórych innych ustaw (druk nr 3319)*, (maszynopis). W pierwotnym brzmieniu ustawy z 1956 r. decyzje o zmianie imion i nazwisk były wydawane na szczeblu wojewódzkim, od 1963 r. zadania te zostały przekazane do powiatu, a w roku 1975 – w wyniku reformy podziału terytorialnego kraju – do właściwości organów szczebla wojewódzkiego, w 1990 r. – rejonowego, a od 1998 zadania te wykonywał starosta jako zadania powierzone z tzw. ustawy kompetencyjnej.

⁶ Przykładem może być art. 25 § 1, 3 k.r.o. w brzmieniu ustalonym przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustaw – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego, Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 1998, nr 117, poz. 757) z mocą obowiązującą od 15 listopada 1998 r. Artykuł ten dotyczy wyboru nazwiska przyszłych małżonków, jakie będą oni nosili po zawarciu małżeństwa. Decydujące znaczenie będzie miało oświadczenie złożone przed kierownikiem usc. Jeżeli nie złożą oni w tej kwestii stosownych oświadczeń, pozostaną przy swoich dotychczasowych nazwiskach. Z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o wyborze nazwiska, jakie będą nosić małżonkowie i ich dzieci zrodzone z małżeństwa, należy do organów gminy, zgodnie z art. 3 pkt 5 lit. d ustawy z dnia 17 maja 1990 r. – O podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. 1990, nr 34, poz. 198). Stanu cywilnego osoby nie zmienia także zmiana nazwiska w trybie administracyjnym.

indywidualizującą w stosunkach prawnych. Posiadanie imienia jest wyróżnikiem człowieka nie tylko w społeczeństwie, ale przede wszystkim w rodzinie. W warunkach polskich, podobnie jak w innych krajach europejskich, genetycznie ukształtowane nazwisko z uwzględnieniem cech wyróżniających zalicza się do dóbr osobistych (art. 23 k.c.), podobnie należy traktować imię, które wraz z nazwiskiem określa tożsamość osoby fizycznej⁷. Nazwisko oraz imię jest skierowanym na zewnątrz znakiem rozpoznawczym⁸, jest pewną nazwą, którą odnosimy do innej osoby, a także elementem jej tożsamości i wymienienie go (ujawnienie) przez inny podmiot w celu identyfikacji danej osoby, jeżeli nie łączy się z naruszeniem np. czci, godności osobistej lub prywatności, nie może być uznane za bezprawne, jest objęte minimalnymi rygorami ochronnymi. Ochrona prawna nazwiska ma na celu zapobieganie bezprawnemu przypisaniu sobie lub używaniu cudzego nazwiska i jest ona realizowana m.in. w prawie rodzinnym, w prawie o aktach stanu cywilnego, a także w kodeksie cywilnym czy w ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.

Nazwisko jako element identyfikacji prawnej o charakterze stałym ukształtowało się w Polsce stosunkowo późno w porównaniu z krajami Europy Zachodniej, bo dopiero pod koniec XVI w. i do XIX w. nie miało charakteru powszechnego⁹. Ważną, stabilizacyjną rolę w uregulowaniu pra-

⁷ Zob. postanowienie SN z 4 lutego 1998 r., sygn. I CKU204/97 (OSNC 1998, nr 10, poz. 158) z głosem krytyczną S. Grzybowski (OSDP 1999, nr 1, poz. 4). W orzeczeniu NSA z dnia 21 czerwca 1982 r., sygn. II SA 699/82 (ONSA 1982, nr 2, poz. 57), sąd uznaje za niedopuszczalne spowodowanie nazwiska do funkcji ewidencyjnej, w oderwaniu od więzi rodowych, honoru i poczucia wartości wszystkiego tego, co jest pielęgnowane w odczuciach indywidualnych i w rodzinie; wyrok SN z dnia 19 listopada 2003 r., sygn. I PK590/02, niepubl. (LEX system informatyczny). Zob. także uzasadnienie do uchwały SN z dnia 13 lipca 1987 r., sygn. III CZP 40/87 (OSNC 1988, nr 11, poz. 154), w którym jest mowa, że nazwisko stanowi o przynależności do danej rodziny i w naszym społeczeństwie duże znaczenie emocjonalne przywiązuje się do tradycji przechodzenia nazwiska z pokolenia na pokolenie. Zachowaniu tej tradycji sprzyjają rozwiązania przyjęte w naszym systemie prawnym. Tak więc np. rejestracja słownego znaku towarowego, jakim jest nazwisko, na rzecz jednego tylko członka rodziny narusza prawa pozostałych jej członków, tj. może ograniczyć prawa innych osób o identycznym nazwisku – tak wyrok WSA w Warszawie z 9 lutego 2004 r., sygn. II SA 1175/02. Podobną funkcję rozpoznawczą i różnicującą spełnia nazwisko w innych systemach prawnych. Zob. szerzej na temat imion i nazwisk: W. Teschner, *Austriackie prawo o nazwiskach*, [w:] *Europejskie prawo rodzinne. Materiały z kongresów Europejskiego Stowarzyszenia Urzędniczek i Urzędników Stanu Cywilnego*, pod red. H. Chwycia, Lublin 2006, s. 51 i nast.; H. Plasschaert, *Zagraniczne prawo o nazwiskach w holenderskiej praktyce*, [w:] *ibidem*, s. 63 i nast.; F. Peter, *Niemieckie prawo o nazwiskach w praktyce*, [w:] *ibidem*, s. 73 i nast.; F. Witali, *Prawo o nazwiskach we Włoszech*, [w:] *ibidem*, s. 83 i nast.

⁸ J. Cagara, *Imię i nazwisko w polskim prawie*, „Nowe Prawo” 1978, nr 3, s. 405; S. Grzybowski, *Nazwisko i jego stałość jako element identyfikacji osoby w dawnym państwie polskim*, „*Onomastica*” 1957, s. 485 i nast.; idem, *System prawa cywilnego*, t. I: *Część ogólna*, Ossolineum 1974, s. 326-327; A. Zielonacki, *Nazwisko a zawarcie małżeństwa*, „Państwo i Prawo” 1983, nr 3, s. 61.

⁹ Zob. szerzej na ten temat J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu...*, s. 11 i nast.; S. Grzybowski, *Nazwisko i jego stałość...*, s. 485-486, 496-499, 506-508, 513-514; J. Matuszewski, *Ewolucja nazwisk polskich*, Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego 1970, t. 16, s. 193 i nast.;

wnym posiadania nazwiska w Polsce odegrały kodyfikacje prawa cywilnego państw zaborczych.

Zasady dotyczące imion i nazwisk

W prawie polskim próżno szukać definicji nazwiska, nie formułuje jej także doktryna prawa¹⁰. Możemy podać jednak pewne zasady, które należy stosować względem imion i nazwisk w prawie polskim. Po pierwsze, każda osoba fizyczna ma obowiązek posiadania nazwiska¹¹. Każdy ma również prawo do uzyskania ustalonego nazwiska. Posiadanie i używanie nazwiska jest nie tylko obowiązkiem, ale i prawem osoby fizycznej. Nazwisko może składać się jedynie z dwóch części (członów), jeżeli więc w wyniku zmiany nazwiska w efekcie powstaje nazwisko złożone z więcej niż z dwóch członów, wówczas stosuje się ich dobór redukcyjny (art. 25 § 2 i 122 § 2 k.r.o., art. 50 ust. 1 p.a.s.c., art. 6 ust. 1 ustawy)¹². W przypadku obywateli obcych dopuszczalne jest wpisanie do polskiego aktu urodzenia nazwiska wieloczłonowe-

---

idem, *Polskie nazwiska szlacheckie*, Łódź 1975; A. Wyczański, *Uwarstwienie społeczne w Polsce XVI wieku*, Warszawa 1977; J. Bubak, *Proces kształtowania się polskiego nazwiska mieszczańskiego i chłopskiego*, Kraków 1986; K. Rymut, *Nazwiska Polaków*, Wrocław 1990; Z. Kaleta, *Nazwisko w kulturze polskiej*, Warszawa 1998; W. Urban, *Początki nazwisk chłopów małopolskich*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” 1993, nr 9, s. 13–16.

¹⁰ Definicję nazwiska podają jedynie językoznawcy, np. „Nazwisko jest to termin, nazwa własna osobowa, formacja onomastyczna, chronologicznie późniejsza od imienia i stojąca po nim na drugim miejscu (drugie ponowione imię powstałe w celu dokładniejszej identyfikacji osoby), oznaczenie rodzinne (wspólne rodzinie), posiadające określoną wartość w obrocie prawnym, jest dziedziczne (żona otrzymuje po mężu, dzieci po ojcu), obowiązkowe (powszechnie nosi je każdy z nas), ustabilizowane i niezmiennie (tylko na drodze urzędowej może być zmienione), jest wreszcie podstawowym elementem służącym do identyfikacji osoby” – zob. J. Bubak, *Proces kształtowania się polskiego nazwiska mieszczańskiego i chłopskiego*, Kraków 1986, s. 27.

¹¹ J. Cagara, op. cit., s. 405; A. Zielonacki, op. cit., s. 61. W Polsce jest w użyciu ponad 400 tysięcy nazwisk, zob. *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, oprac. K. Rymut, t. I, Kraków 1992, s. 5. Najpopularniejsze nazwiska to: Nowak, Kowalski, Wiśniewski, Wójcik, Kowalczyk, Kamiński, Lewandowski, Zieliński, Dąbrowski, Szymański, Woźniak, Kozłowski, Wojciechowski, Kwiatkowski, Mazur, Krawczyk, Piotrowski, Zajac, Pawłowski. Wykaz stu najbardziej popularnych nazwisk zob. K. Skowronek, *Współczesne najczęściej używane nazwiska polskie*, [w:] *Antroponimia słowiańska*, pod red. E. Wolniewicz-Pawłowskiej, J. Dumy, Warszawa 1996, s. 291–299.

¹² W doktrynie przyjmuje się, że nie stanowi odrębnego członu nazwiska tzw. partykuła szlachecka (np. *de, von, van*), w większości unormowań obcych traktowana jako integralna część nazwiska. Zob. J. Blicharz, *Komentarz do ustaw o zmianie imion i nazwisk, prawo o stowarzyszeniach*, Wrocław 1997, s. 34. Stanowisko powyższe zostało sformułowane w okólniku ministerialnym z 1969 r. W trybie administracyjnym redukcyjny dobór członów w nazwisku obowiązywał od 1945 r. w art. 15 dekretu z dnia 10 listopada 1945 r. – O zmianie i ustaleniu imion i nazwisk (Dz. U. 1945, nr 56, poz. 310; Dz. U. 1946, nr 16, poz. 113) czy też w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. – O zmianie imion i nazwisk (Dz. U. 1956, nr 56, poz. 254). Jak pisze J. Litwin, autorzy dekretu z 1945 r. koncepcję doboru redukcyjnego nazwiska przejęli z prawa portugalskiego. J. Litwin, *Nazwisko złożone żony w praktyce polskiej 1946–1963*, „Palestra” 1983, nr 10–11, s. 49.

go¹³. W nazwisku dwuczęściowym człony łączy się poziomą kreską. Dopuszczalny jest także zwyczajowy łącznik *vel*, pochodzący jeszcze z okresu staropolskiego¹⁴. Przy tworzeniu nazwisk dwuczłonowych w związku z zawarciem małżeństwa albo po powstaniu stosunku przysposobienia wydaje się, że osoba zainteresowana może domagać się zastosowania w swoim nazwisku łącznika *vel*¹⁵. Z pewnością ustalenie imienia i nazwiska, które przysługuje danej osobie fizycznej, umożliwia jej akt urodzenia¹⁶.

Gdy chodzi o dziecko, to wybór imienia (a także nazwiska) jest atrybutem władzy rodzicielskiej i jeżeli ta przysługuje rodzicom, mają oni prawo dokonać wyboru imienia dziecka¹⁷. Dziecku nadaje się imię (imiona) w chwili sporządzenia aktu urodzenia w urzędzie stanu cywilnego. Kierownik usc, przyjmując oświadczenie rodziców o wyborze imion, kieruje się przesłankami wynikającymi z treści art. 50 ust. 1 prawa o aktach stanu cywilnego (dalej: p.a.s.c.), który ma charakter „ochronny” w stosunku do osoby dziecka i „kontrolny” w stosunku do rodziców dziecka. Mimo to przepis ten nie eliminuje chociażby takiej negatywnej sytuacji, kiedy np. rodzice dokonają wyboru imienia dziecka, które nie zostało podane w formie zdrobniałej i samo w sobie nie jest ośmieszające, nieprzyzwoite czy niepozwalające odróżnić płci dziecka, ale w powiązaniu z noszonym nazwiskiem może budzić niekorzystne reakcje otoczenia. Może się także zdarzyć, że rodzice nie dojdą do porozumienia co do wyboru imienia (imion) dziecka. Wówczas kierownik usc może

---

¹³ Chodzi tutaj o nazwiska typu feudalnego (np. zu Schonaich-Carolath, auf Saabor, von Taschytzki, zu Prauschnitz, Gyselynck von der Meersch), nazwiska latynoamerykańskie (np. Perez Alfaro de Garcia, Saares Vasela Cid), nazwiska arabskie, pochodzące z państw Dalekiego Wschodu.

¹⁴ J. Litwin, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 1961, s. 72.

¹⁵ Z. Baranowski, *Zmiana nazwiska w prawie polskim*, Lublin 2002, s. 14 (maszynopis). Odpowiednikami w innych językach są partykuły: *von* – z języka niemieckiego, *de* – z języka francuskiego, *van* – z języka holenderskiego, natomiast polskim odpowiednikiem jest – z.

¹⁶ J. Litwin, *Prawo o aktach stanu cywilnego...*, s. 32; J. Cagara, op. cit., s. 406; R. Rajkowski, *Zmiana nazwiska. Studium z zakresu prawa administracyjnego*, Warszawa 1955, s. 35.

¹⁷ Zob. Postanowienie SN z dnia 6 czerwca 2000 r., sygn. I CKN 786/98 (OSNCP 2001, nr 1, poz. 6). Szerzej na ten temat zob.: *Imiona. Opinie Rady Języka Polskiego*, Studium Doksztalcenia Kadr USC, Przelazy 2003; K. Szczepanek, *Jakie imię nadać dziecku?*, „Technika i USC” 1998, nr 2 (15), s. 13–17; A. Papis, *Nadanie imienia*, „Technika i USC” 2004, nr 1 (38), s. 4–5. Przeciwno powszechnemu przyjęciu, że prawo rodziców w tym zakresie jest atrybutem władzy rodzicielskiej wypowiedzieli się A. Cisek, J. Mazurkiewicz, J. Strzebińczyk, *O zmiany w prawie rodzinnym w celu wzmocnienia ochrony dobra dziecka*, „Nowe Prawo” 1990, nr 10–12, s. 87 w przypisie 7. Sądzą oni, że nie daje podstaw takiemu stwierdzeniu wykładnia gramatyczna, a także uprawnienia do nadania nazwiska dziecku, jakie posiada kierownik usc lub sąd opiekuńczy. Autorzy ci twierdzą dalej, że chodzi tu raczej o stosunek prawny między rodzicami a dziećmi, usytuowany poza ramami władzy rodzicielskiej, którego podstawę stanowią najbliższe z możliwych linia i stopień pokrewieństwa. Wydaje się, że tworzenie odrębnych konstrukcji (poza władzą rodzicielską) podstaw do nadania przez rodziców imienia dziecku jest niecelowe, natomiast uprawnienia, jakie przysługują w tym przypadku kierownikowi usc i sądowi opiekuńczemu, należy uznać jedynie za czynności zastępcze i konieczne, wyznaczone odrębnymi przepisami, w stosunku do uprawnień przysługującym rodzicom. Sam fakt, że rodzice mają uprawnienia zgodnie z art. 51 ust. 1 p.a.s.c. do zmiany imienia wpisanego w trybie art. 50 ust. 2 p.a.s.c., potwierdza tę tezę.

skorzystać z uprawnienia wynikającego z art. 50 ust. 2 p.a.s.c. i wpisać do aktu urodzenia jedno z popularnych imion używanych w kraju. Rodzice wspólnie mają prawo w trybie art. 51 ust. 1 p.a.s.c. raz w terminie zawitym złożyć w formie pisemnej oświadczenie o zmianie imienia dziecka. Omawianą sytuację można także rozpatrywać w kontekście art. 97 § 2 k.r.o. Takiej możliwości nie ma same dziecko, nawet jeśli ukończyło 13 rok życia¹⁸.

Zasady ustalania nazwiska dziecka zostały określone w art. 88 i 89 k.r.o.¹⁹ Jeżeli osoba nie może nosić nazwiska wynikającego z pochodzenia, ponieważ np. oboje rodzice są nieznani, to nazwisko dziecka nadaje sąd opiekuńczy (art. 89 § 3 k.r.o. w zw. z art. 52 ust. 1, 2, 3 p.a.s.c.). Także w sytuacji, gdy nie można ustalić tożsamości osoby pełnoletniej ze względu na jej ułomność fizyczną lub psychiczną albo nieznaną pochodzenie, sąd opiekuńczy orzeka nadanie nazwiska tej osobie (art. 52 ust. 4 p.a.s.c.). Obowiązek posiadania nazwiska wiąże się z zasadą jego powszechności, polegającą na tym, że każda osoba fizyczna posiada nazwisko.

Kolejną zasadą odnoszącą się do nazwiska jest zasada dziedziczności, wynikająca z art. 88 § 1 k.r.o. w stosunku do osoby dziecka, co do którego istnieje domniemanie, że pochodzi od męża matki. Jeżeli małżonkowie nie złożą oświadczenia o wyborze nazwiska dziecka, będzie ono nosiło nazwisko ojca, chyba że złożą w tym zakresie stosowne oświadczenie. Dziecko (dzieci) pochodzące z małżeństwa może więc dziedziczyć tylko nazwisko po ojcu lub po matce. Chodzi tutaj o nabycie przez dziecko nazwiska „pierwotnego” przez sam fakt urodzenia. Droga dziedziczenia jest uzależniona od decyzji małżonków, wyrażanej już podczas składania zapewnień przed kierownikiem usc w związku z zawarciem małżeństwa. Decyzja rodziców dotycząca nazwiska dziecka może być uzewnętrzniona oświadczeniem składanym podczas zawierania związku małżeńskiego (art. 7 § 2 k.r.o.). Wola taka może być wyrażona w zaświadczeniu stwierdzającym brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa (art. 4 § 1 k.r.o.), a także we wniosku obywateli polskich o wpisanie aktu małżeństwa zawartego w zagranicznym usc do polskiej księgi małżeństw (art. 62 ust. 3 p.a.s.c.). Przepisy te stosuje się odpowiednio na mocy art. 88 § 2 k.r.o.

---

¹⁸ W doktrynie pojawił się postulat, aby w imię ochrony dobra dziecka dać taką możliwość samemu dziecku i zamieścić w k.r.o. dodatkowy przepis art. 90 (1) o treści: „w ciągu trzech miesięcy po dojściu do pełnoletności dziecko może zmienić nadane mu imiona, składając oświadczenie przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego”. Zob. A. Cisek, J. Mazurkiewicz, J. Strzebińczyk, op. cit., s. 73. Rozwiązanie to miałyby być wzorowane na art. 59 k.r.o. Nie odnosząc się do tej propozycji w szerszy sposób, można zadać retoryczne pytanie, czy po dojściu do pełnoletności mamy do czynienia z dzieckiem w rozumieniu k.r.o. czy k.c.?

¹⁹ Wpisanie do aktu urodzenia nazwiska wbrew przepisom określonym w art. 88 i 89 k.r.o. nie spowoduje nabycia prawa do nazwiska wpisanego, ponieważ wpis ten nie ma charakteru konstytutywnego, niemniej dziecko nosi to nazwisko do momentu sprostowania aktu urodzenia przez sąd w trybie art. 31 p.a.s.c. Zob. A. Czajkowska [w:] A. Czajkowska, E. Pachniewska, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz. Orzecznictwo. Wzory dokumentów i pism*, Warszawa 2005, s. 86.

do nazwiska dziecka, którego rodzice zawarli małżeństwo już po jego urodzeniu, z tym jednak, że w tym przypadku przepis zawiera klauzulę zgody dziecka na zmianę nazwiska, gdy ukończyło ono 13 rok życia. Klauzuli takiej nie ma w art. 88 § 1 k.r.o., nie zawiera on także ograniczenia stosowania tego przepisu do dziecka małoletniego, jak to czyni art. 90 § 1 k.r.o. Rodzice, składając oświadczenia w przedmiocie nazwiska dziecka, w swym wyborze są ograniczeni przez k.r.o., ponieważ nie mogą nadać dziecku nazwiska innego, aniżeli nosi przynajmniej jedno z nich, ani tworzyć kombinacji z nazwisk lub członów swoich nazwisk²⁰. Na przykład, jeżeli ojciec nosi nazwisko Kowalski, a matka Nowak, to dziecko może nosić nazwisko albo Kowalski, albo Nowak. Nie jest zatem dopuszczalne utworzenie nazwiska Kowalski-Nowak lub Nowak-Kowalski, ponieważ jest to nowe nazwisko, niebędące nazwiskiem ojca ani matki. Natomiast dziecko pozamałżeńskie dziedziczy nazwisko matki, jeśli nie ustalono ojcostwa dziecka (art. 89 § 3 k.r.o.). Gdy ojcostwo zostało ustalone przez uznanie dziecka, dziecko nosi nazwisko ojca lub wyjątkowo nazwisko matki, gdy ojciec dziecka – za zgodą osób, których zgoda jest potrzebna do ważności uznania – złożył przy uznaniu dziecka oświadczenie, że nosić ono będzie nazwisko matki (art. 89 § 1 k.r.o.). W przypadku sądowego ustalenia ojcostwa dziecko nosi nazwisko ojca tylko wtedy, gdy sąd w wyroku ustalającym ojcostwo albo sąd opiekuńczy w wydanym później postanowieniu nada dziecku na jego wniosek lub na wniosek jego przedstawiciela ustawowego nazwisko ojca (art. 89 § 2 k.r.o.). Dziecko może dziedziczyć nazwisko niezależnie od jego biologicznego pochodzenia, gdy matka małoletniego dziecka zawarła małżeństwo z mężczyzną, który nie jest ojcem tego dziecka, wówczas małżonkowie mogą złożyć przed kierownikiem usc oświadczenie, że dziecko będzie nosiło nazwisko męża matki (art. 90 § 1 k.r.o.) oraz w przypadku przysposobienia, w efekcie czego przysposobiony otrzymuje nazwisko przysposabiającego (art. 122 § 1 k.r.o.)²¹.

Ustalenie imienia i nazwiska, które przysługuje danej osobie fizycznej, umożliwia jej akt urodzenia²². Nazwisko, które uzyskuje osoba w momencie urodzenia, wpisane do aktu urodzenia, zgodnie z unormowaniami wynikającymi z k.r.o. i p.a.s.c., określane jest także nazwiskiem rodowym. Nabywa się go przez pochodzenie od określonych rodziców, czy to na mocy oświadczenia złożonego przez małżonków przed kierownikiem usc w trakcie zawierania

²⁰ Przykłady takich konstrukcji podaje P. Wypych, *Wpływ administracyjnej zmiany nazwiska rodziców(rodzica) na nazwisko dziecka w świetle regulacji ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Technika i USC” 2004, nr 1 (38), s. 6.

²¹ Zob. zasady wpisywania nazwisk w aktach stanu cywilnego w § 4 Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 26 października 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania aktów stanu cywilnego, kontroli ich przechowywania oraz wzorów aktów stanu cywilnego, ich odpisów, zaświadczeń i protokołów (Dz. U. 1998, nr 136, poz. 884 ze zm.).

²² R. Rajkowski, op. cit., s. 35.

małżeństwa, o którym w art. 1 § 1 k.r.o. lub przy składaniu zapewnień przy zawieraniu małżeństwa z art. 1 § 2 k.r.o., czy przez uznanie dziecka przez mężczyznę niebędącego mężem matki w chwili jego urodzenia, a także na mocy wyroku ustalającego ojcostwo, w którym wpisano nazwisko ojca dziecka. Jednak przepisy k.r.o nie posługują się terminem „nazwisko rodowe”, gdyż osoba posiada tylko jedno nazwisko, a nazwisko rodowe nie jest jakimś drugim nazwiskiem. Mimo że przyjmuje się, iż nazwisko rodowe stanowi dodatkowy element indywidualizujący²³ każdej osoby, w akcie urodzenia w rubryce „nazwisko” figuruje jedynie nazwisko noszone przez osobę, której akt dotyczy, pełniąc jednocześnie funkcję nazwiska rodowego, nabytego zgodnie z regułami określonymi k.r.o. i będąc tożsamym z nazwiskiem rodowym. Na marginesie można dodać, że nazwisko rodowe, złączone z osobą w akcie urodzenia dziecka, pojawia się jedynie w rubryce dotyczącej nazwiska rodziców. Gdyby przyjąć, że nazwisko tzw. rodowe jest tylko dodatkowym elementem identyfikacyjnym osoby „nabytym od określonych osób”, można by zadać pytanie, czy w ogóle można by zmienić nazwisko rodowe i czy osoba jest dysponentem tego nazwiska? Nazwisko to pełni jedynie dodatkowe funkcje indywidualizujące osoby w stosunku do nazwiska noszonego, a uwidocznionego w akcie urodzenia. Co więcej, w orzecznictwie uznaje się za niedopuszczalne sprowadzenie nazwiska do funkcji ewidencyjnej, w oderwaniu od więzi rodowych, honoru i poczucia wartości i wszystkiego tego, co jest pielęgnowane w odczuciach indywidualnych i w rodzinie²⁴. Te postulaty można z pewnością odnieść w pierwszym rzędzie do nazwiska tzw. rodowego. Trudno bowiem jest sprowadzić nazwisko do instrumentalnego określenia tożsamości osoby i pomijać tak ważną dla tożsamości człowieka sferę doznań i więzi duchowych, które tworzą lub podtrzymują łączność rodzinną oraz rodową²⁵.

Wnioskiem *de lege ferenda* może być postulat wpisania w akcie urodzenia dziecka obok tzw. nazwiska noszonego tzw. nazwiska rodowego. Ewentualna zmiana mogłaby dotyczyć np. nazwiska noszonego wpisanego do aktu urodzenia, pozostawiając bez zmian nazwisko tzw. rodowe. Na marginesie można dodać, że nazwisko rodowe złączone z osobą w akcie urodzenia dziecka pojawia się jedynie w rubryce dotyczącej nazwiska rodziców.

²³ Ibidem, s. 94. Pojawia się np. w ustawie z dnia 10 kwietnia 1974 r. – O ewidencji ludności i dowodach osobistych (tekst jedn. Dz. U. 2006, nr 139, poz. 993 ze zm.) przy zameldowaniu (art. 11), wymeldowaniu (art. 15), nadaniu numeru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności – PESEL (art. 31b) czy dowodzie osobistym (art. 37).

²⁴ Zob. orzeczenie NSA z dnia 21 czerwca 1982 r., sygn. II S.A. 699/82 (ONSA 1982, nr 2, poz. 57); wyrok SN z dnia 19 listopada 2003 r., sygn. I PK590/02, niepubl. (LEX system informatyczny). Podobną funkcję rozpoznawczą i różnicującą spełnia nazwisko w innych systemach prawnych. Zob. szerzej na ten temat: *Europejskie prawo rodzinne. Materiały z kongresów Europejskiego Stowarzyszenia Urzędników i Urzędników Stanu Cywilnego*, pod red. H. Chwycia, Lublin 2006.

²⁵ Wyrok NSA z dnia 8 września 1981 r., sygn. II SA 346/81 (OSNPG 1983, nr 5, poz. 2 i system LEX).

Nazwisko stanowi o przynależności do danej rodziny i w naszym społeczeństwie duże znaczenie emocjonalne przywiązuje się do tradycji przechodzenia nazwiska z pokolenia na pokolenie. Zachowaniu tej tradycji sprzyjają rozwiązania przyjęte w naszym systemie prawnym. Tak więc np. rejestracja słownego znaku towarowego, jakim jest nazwisko, na rzecz jednego tylko członka rodziny narusza prawa pozostałych jej członków, tj. może ograniczyć prawa innych osób o identycznym nazwisku²⁶.

Wydaje się jednak że ustawodawca, posługując się w art. 1 ust. 3 ustawy sformułowaniem „nazwisko rodowe”, przyjął, że jest to nazwisko wpisane w akcie, zarazem zezwalając na jego zmianę. Można jedynie stwierdzić, że przy zmianie nazwiska w trybie administracyjnym nie możemy przyjąć, iż w każdym przypadku dochodzi do zmiany nazwiska tzw. rodowego. Aby tak się stało, wnioskodawca powinien o to wyraźnie i wprost zawnieść, a decyzja dotycząca zmiany nazwiska powinna określać, czy zmiana dotyczy także nazwiska rodowego. W przeciwnym razie należy przyjąć, że zmiana dotyczyła nazwiska noszonego. Jeżeli z wnioskiem takim wystąpi osoba niepozostająca w małżeństwie (np. panna, kawaler), *de lege lata* decyzja administracyjna odniesie się do nazwiska wpisanego w akcie urodzenia, które nosi miano nazwiska rodowego. Po zmianie nazwiska w trybie administracyjnym wnioskodawca będzie posługiwał się nazwiskiem określanym jako rodowe, mimo że będzie ono różne od nazwiska wpisanego w akcie urodzenia, nabytego zgodnie z przepisami k.r.o. To nowe nazwisko nie będzie już wskazywało na pochodzenie od określonych osób, czyli zabraknie mu tej szczególnej cechy, którą niesie ze sobą nazwisko tzw. rodowe. Nie można przecież wykluczyć takiej sytuacji, w której osoba niepozostająca w małżeństwie (panna, kawaler) zmienia nazwisko np. z Baran na Baranowski, chcąc jednak pozostawić to dodatkowe oznaczenie wskazujące na łączność z danym rodem – Baran. Obecnie jednak pozbawia się jej możliwości zachowania i posługiwania się w rubryce „nazwisko rodowe” nazwiskiem wpisanym w akcie urodzenia w momencie urodzenia. Po zmianie nazwiska w trybie administracyjnym osoba taka mogłaby przecież posługiwać się w dalszym ciągu nazwiskiem mającym rzeczywiście charakter nazwiska rodowego i to jedynie w rubryce „nazwisko rodowe”.

Kolejną zasadą, którą należy wskazać, jest zasada stabilizacji nazwiska²⁷.

²⁶ Zob. uzasadnienie do uchwały SN z dnia 13 lipca 1987 r., sygn. III CZP 40/87 (OSNC 1988, nr 11, poz. 154); wyrok WSA w Warszawie z 9 lutego 2004 r., sygn. II SA 1175/02 (system LEX).

²⁷ J. Litwin, *Prawo o aktach stanu cywilnego...*, s. 32; J. Cagara, op. cit., s. 406. Z. Duniewska mówi o zasadzie względnej stabilizacji imion i nazwisk [w:] *Materialne prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady*, pod red. M. Stahl, Warszawa 2005, s. 77. Trwałość nazwiska jest niezbędnym składnikiem szerszego porządku prawnego i społecznego – zob. uzasadnienie do wyroku NSA z dnia 9 lipca 1993 r., sygn. S.A./Wr 605/93 (ONSA 1994, nr 3, poz. 110). Osoba fizyczna może posługiwać się innym nazwiskiem lub nazwiskami. Dochodzi wtedy do ukrycia tożsamości lub kradzieży tożsamości. Kradzież tego rodzaju w Europie narasta i staje się problemem. Do policji zgłaszają się coraz częściej osoby, którym „skradziono” tożsamość, jako osoby poszkodowane. Osoby

W związku z tym wszelkie zmiany pisowni, dodanie lub opuszczenie drugiego członu posiadanego nazwiska może nastąpić tylko w wypadkach i na zasadach określonych przez prawo. Także ograniczona liczba zdarzeń prawnych, przewidzianych przez k.r.o., skutkujących zmianą nazwiska (imienia) stanowi wyraz zasady stabilizacji nazwiska, które przecież ma pełnić w porządku prawnym ważną rolę, w tym rolę identyfikującą. Zmiana imienia i nazwiska, chociaż narusza zasadę stabilizacji nazwisk, skądinąd ważną dla porządku publicznego, dopuszczona została w porządku prawnym ze względu na interes jednostki. Istnieją od tej zasady odstępstwa, np. w postaci zmiany imienia i nazwiska, która może nastąpić w myśl przepisów k.r.o., czy też „właściwej” zmiany imienia i nazwiska w trybie ustawy o zmianie imion i nazwisk.

Pojęcie zmiany nazwiska

W doktrynie prawa cywilnego i administracyjnego obecnie trudno jest się doszukać definicji zmiany imienia i nazwiska. W znaczeniu językowym słowo „zmiana” określane jest jako „zamiana, przemiana, zastąpienie czegoś czymś, wymiana czegoś na coś”²⁸. W literaturze prawniczej, pochodzącej jeszcze z okresu przedwojennego, definicję taką podał Ostroróg-Sadowski. Pisał on: „co się rozumie przez zmianę nazwiska, pojąć jest łatwo, albowiem tłumaczy to sam skład etymologiczny wyrazu: nazwisko się zmienia tj. zostaje zastąpione innym. Przytem nie ma znaczenia okoliczność, jaką wielką jest zmiana, czy jedno słowo zostało zastąpione innym, czy też do jednego inne tylko dodano. Przeciwnie, najmniejsza nawet zmiana w brzmieniu lub pisowni nazwiska sprowadza za sobą zmianę nazwiska w prawnym tego słowa znaczeniu”²⁹. Stosując takie kryterium, użyte w sposób bardzo szeroki, należałoby uznać, że ustalenie pisowni nazwiska, którego zapis nie jest wynikiem błędu, o którym mowa w art. 28 zd. drugie p.a.s.c., także należy traktować jako zmianę imienia i nazwiska *sensu largo*, choć następuje to w trybie art. 10 ustawy o zmianie

---

posiadające podwójne obywatelstwo, dla których prowadzi się księgi stanu cywilnego w kraju pobytu, mogą występować w innym kraju np. pod innym nazwiskiem. Stąd też konieczność coraz szerszej współpracy policji z urzędami stanu cywilnego oraz współpracy na poziomie międzynarodowym, aby przeciwdziałać zjawiskom przestępczym. Zob. P. Kasprzyk, *Akty stanu cywilnego w międzynarodowym obrocie prawnym*, „Technika i USC” 2005, nr 4 (45), s. 12 i nast. Inną rolę pełnią pseudonimy zawodowe (artystyczne, literackie, muzyczne, teatralne, sportowe, dziennikarskie itp.), które jedynie przesłaniają rzeczywiste nazwisko. Mimo że prawo dopuszcza możliwość ich używania, to uregulowania dotyczące pseudonimów są skromne, dla przykładu można podać art. 23 k.c. i art. 16 pkt 2 ustawy z 4 lutego 1994 r. – O prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz. U. 2000, nr 80, poz. 904).

²⁸ *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 3, Warszawa 1981, s. 1038–1039; S. Skorupka, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa 1967, s. 853.

²⁹ J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu*, s. 165.

imion i nazwisk. Ustawodawca określił, że ustaleniem pisowni imienia lub nazwiska, którego dokonuje kierownik usc na wniosek strony, jest wybór jednej z form pisowni imienia lub nazwiska, które zostały zapisane w aktach stanu cywilnego³⁰. Przepis ten ma zastosowanie także do przypadków, gdy należy dostosować pisownię imion i nazwisk do zasad pisowni polskiej, zgodnie z fonetycznym brzmieniem. Ustalenie pisowni może nastąpić również z urzędu, jeżeli imię lub nazwisko ma brzmienie polskie. Przepis art. 10 ust. 3 ustawy, który daje możliwość działania z urzędu kierownikowi usc przy ustaleniu pisowni, jest przepisem „szczególnym” z tej racji, że zmiana imienia i nazwiska dokonuje się nie na wniosek osoby zainteresowanej i poza jej wolą. Działanie w tym zakresie kierownika usc z urzędu stoi w sprzeczności z ogólnymi regułami wyrażonymi chociażby w art. 1 ust. 1 ustawy. Wydaje się, że przepis ten tak jak dotychczas będzie przepisem martwym, gdyż trudno sobie wyobrazić, aby organ dokonywał zmian w zakresie nazwisk z własnej inicjatywy.

Właściwa zmiana imienia i nazwiska regulowana jest cytowaną już ustawą o zmianie imion i nazwisk, tj. zmian takich dokonuje się w trybie administracyjnym. Innym możliwym trybem zmiany imion i nazwisk jest tryb cywilnoprawny w oparciu o przepisy k.r.o. Zmiana imienia i nazwiska, dokonywana poprzez wydanie decyzji administracyjnej, oparta jest na innych podstawach, daje większą swobodę co do zakresu orzekania w przeciwieństwie do nadawania/zmiany nazwiska (imienia) w myśl przepisów k.r.o., które w tym zakresie stawiają pewne ograniczenia. Są to zmiany od siebie niezależne³¹, nie mogą jednak – moim zdaniem – pozostawać w sprzeczności z obowiązującymi przepisami k.r.o.

Tak więc zmianę imienia i nazwiska regulują przepisy prawa administracyjnego i rodzinnego. Na gruncie prawa karnego nie mamy natomiast do czynienia ze zmianą imienia i nazwiska, jedynie z ukryciem danych osobowych i posługiwaniem się innym imieniem i nazwiskiem w razie zagrożenia życia lub zdrowia świadka koronnego lub osoby dla niego najbliższej w rozumieniu przepisów kodeksu karnego³². Mogą być oni objęci ochroną osobistą, w szcze-

---

³⁰ Definicję ustalenia pisowni wprowadzono do ustawy ostatnią nowelizacją z 2005 r. Określenie definicji było zdaniem projektodawców wynikiem „...zbyt dowolnej interpretacji”, a „decyzje wydawane w tym trybie faktycznie dotyczyły zmiany imion i nazwisk, a nie wskazywały na imię lub nazwisko, które powinno zostać przez organ ustalone”. Zob. uzasadnienie do projektu ustawy – O zmianie ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy z 23 września 2004, nr 3319. W ostatniej nowelizacji ustawy z 2005 r. wykreślono w art. 10 ust. 1 sformułowanie „lub brzmienia”, zmiana ta zdaniem projektodawców „wynikała z faktu, że od czasu obowiązywania niniejszej ustawy nie odnotowano żadnego wniosku o ustalenie brzmienia imienia lub nazwiska”.

³¹ Wyrok NSA z dnia 21 czerwca 1982 r., sygn. II SA 699/82 (ONSA 1982, nr 1, poz. 57). Przeciwny pogląd został zawarty w piśmie Dyrektora Departamentu Rejestrów Państwowych, Łączności i Informatyki z dnia 18 maja 1999 r. (Nr RLI 182/CBA/99).

³² Zob. art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. – O świadku koronnym (Dz. U. 1997, nr 114, poz. 738 ze zm.).

gólnie uzasadnionych wypadkach można wydać im dokumenty umożliwiające używanie innych niż własne danych osobowych. Przy wydawaniu nowych dokumentów, w których widnieje nowe imię i nazwisko, nie dochodzi do jakiegokolwiek „współdziałania” z kierownikiem usc. Uszczegółowienie tych zapisów znajdujemy w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych warunków, zakresu i sposobu udzielania oraz cofania ochrony i pomocy świadkom koronnym i innym osobom³³. Osobie chronionej można wydać dokumenty umożliwiające używanie innych niż własne danych osobowych w przypadku szczególnego zagrożenia jej życia lub zdrowia, jeżeli inne formy ochrony lub pomocy nie są wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa osoby chronionej i gdy ochrona lub pomoc będą miały charakter długotrwały (§ 8 ust. 1). Wydanie dokumentów umożliwiających używanie innych niż własne danych osobowych może nastąpić na czas oznaczony lub nieoznaczony (§ 15 ust. 1). Przed wydaniem dokumentów umożliwiających używanie innych niż własne danych osobowych osoba chroniona jest obowiązana przekazać policjantowi upoważnionemu przez Komendanta Głównego Policji dotychczas posiadane dokumenty pozwalające na określenie tożsamości tej osoby (§ 9 ust. 1). Komendant Główny Policji zapewnia wydanie dokumentów umożliwiających używanie innych niż własne danych osobowych oraz przyjmuje do depozytu dokumenty dotychczas posiadane przez osobę chronioną, pozwalające na określenie tożsamości tej osoby (§ 9 ust. 2). Wydanie dokumentów, o których mowa w § 8, następuje po przeprowadzeniu czynności niezbędnych do wprowadzenia nowych danych osobowych do innych dokumentów urzędowych w zakresie koniecznym do skutecznej ochrony (§ 10 ust. 1).

Nie jest zmianą imienia i nazwiska prostowanie oczywistego błędu pisarskiego z art. 28 p.a.s.c. także w zakresie pisowni nazwiska, jeżeli pisownia nazwiska wpisanego do aktu jest niezgodna z dokumentem stanowiącym podstawę jego sporządzenia. Oczywistość pomyłki może wynikać z tekstu aktu, w którym wpisano nazwisko dziecka w innym brzmieniu aniżeli rodziców. Imię w akcie urodzenia podlega sprostowaniu, jeżeli zostało wpisane niezgodnie z przepisem art. 50 p.a.s.c. albo jeżeli zostało wpisane niezgodnie z oświadczeniem rodziców. Nie jest także zmianą nazwiska jego sprostowanie na podstawie art. 31 p.a.s.c., które może dotyczyć jego pisowni.

Zmiana nazwiska w ujęciu historycznym

Jeśli chodzi o zmianę nazwiska w okresie staropolskim, to zarówno w trybie cywilnoprawnym, jak i administracyjnoprawnym regulowana była przez prawo

---

³³ Dz. U. 1998, nr 165, poz. 1196.

zwyczajowe³⁴. Zmiany, ze względu na brak ewidencji, uwidaczniane były w metrykach kościelnych lub aktach sądowych. Z możliwości zmiany nazwiska korzystały w praktyce wszystkie warstwy społeczne. W XVII–XVIII w. polegały one często na dodawaniu do dotychczasowego nazwiska końcówki -ski, -icz, -owicz itp.³⁵

W Królestwie Polskim nie uregulowano kwestii administracyjnej zmiany nazwiska, dlatego stosowano przez analogię przepisy prawa rosyjskiego³⁶. W okresie zaborów na ziemiach, gdzie obowiązywał kodeks cywilny Królestwa Polskiego, najczęściej dochodziło do zmiany nazwiska kobiety po zawarciu małżeństwa. Żona przybierała nazwisko męża, tracąc jednocześnie swoje dotychczasowe noszone nazwisko³⁷. Po rozwodzie kobieta najczęściej pozostawała przy nazwisku męża³⁸, natomiast po unieważnieniu małżeństwa powracała do swego dotychczasowego nazwiska³⁹.

Podobne regulacje i praktykę w tym zakresie odnajdujemy w kodeksie cywilnym austriackim, kodeksie cywilnym niemieckim i na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego, z tym, że Rosyjski Zwód Praw nie zawierał wyraźnie przepisów dotyczących nazwiska kobiety po zawarciu małżeństwa. W praktyce przybierała ona nazwisko męża i zachowywała je także po orzeczeniu rozwodu⁴⁰.

W drodze administracyjnej zmiany nazwiska znana była zmiana nazwiska osoby stanu szlacheckiego w wyniku wygaśnięcia rodu. Normował to akt 324 IX tomu Zводу Praw i dodatek do niego z 15 stycznia 1863 r. Osoba pochodzenia szlacheckiego, która nie posiadała potomstwa ani krewnych płci męskiej tej samej rodziny, mogła prosić o przekazanie swojego nazwiska wraz z herbami i tytułami na kogokolwiek z krewnych lub męża krewnej, która przed zawarciem małżeństwa nosiła takie samo nazwisko. Nabywający nazwisko wygasającego rodu dodawał je do swojego nazwiska⁴¹.

W Prusach możliwość administracyjnej zmiany nazwiska regulowały rozporządzenia wydane 30 października 1816 r. i 15 kwietnia 1822 r., natomiast w Austrii – dekret z 1 czerwca 1826 r.⁴² W Austrii w XIX w. wydano patent

³⁴ Zob. szerzej P. Dąbkowska, *Prawo prywatne polskie*, Lwów 1910, t. I, s. 96 i nast.

³⁵ J. Matuszewski, *Polskie nazwisko szlacheckie*, Łódź 1975, s. 107 i nast. Istniały przypadki zmiany nazwiska w wyniku nobilitacji, a także karnej zmiany nazwiska za zbrodnię majestatu lub przeciwno ojczyźnie – ibidem, s. 113.

³⁶ M. Allerhand, *O zmianie nazwiska według ustawy z dn. 24 października 1919 r., nr 88, poz. 478 Dz. U. Rz. P.*, Warszawa 1921, s. 2; J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu...*, s. 180.

³⁷ S. Grzybowski, *Osobistości prawa ze szczególnym uwzględnieniem przepisów prawa cywilnego i administracyjnego o imieniu i nazwisku*, Warszawa 1937, s. 25; J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu...*, s. 166 i nast.; idem, *O zmianie nazwiska*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1901, nr 3, s. 83; H. Konic, *Prawo osobowe*, cz. I, Warszawa 1924, s. 137.

³⁸ H. Konic, op. cit., s. 138.

³⁹ J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu...*, s. 167; H. Konic, op. cit., s. 138.

⁴⁰ H. Konic, op. cit., s. 152 i nast.

⁴¹ J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu...*, s. 186–187.

cesarski z 12 marca 1866 r. zmieniający wcześniejsze uregulowania. Zezwolenia na zmianę nazwiska udzielał sąd krajowy, względnie namiestnik prowincji tylko w przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie⁴³. Zgodę na zmianę nazwiska osoby stanu szlacheckiego wydawał monarcha. W Prusach obowiązywało rozporządzenie rządu pruskiego z 12 lipca 1867 r.⁴⁴ Na Spiszu i Orawie obowiązywało węgierskie rozporządzenie z 1881 r. Co do kwestii nazwiska w stosunku do osób przysposobionych i zmiany nazwiska dziecka w prawie prywatnym regulacje na ziemiach byłego zaboru austriackiego, pruskiego, rosyjskiego w byłym Królestwie Polskim, rosyjskiego na ziemiach wschodnich oraz na Spiszu i Orawie były podobne⁴⁵. Dziecko uzyskiwało nazwisko ojca w myśl przepisów kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego w wyniku uznania go przez ojca (do 1913 r. nie mógł on uznać dzieci pochodzących z cudzołóstwa lub kazirodztwa), sądowego ustalenia ojcostwa (dopuszczalnego tylko w wypadku porwania późniejszej matki dziecka), uprawnienia dziecka poprzez zawarcie małżeństwa przez jego rodziców lub przez zarządzenie władzy⁴⁶.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego administracyjna zmiana nazwisk została uregulowana pierwotnie ustawą z 24 października 1919 r. w przedmiocie zmiany nazwisk⁴⁷. W myśl tej ustawy o zmianę nazwiska mógł się ubiegać jedynie obywatel polski „tylko w przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie”. Ze względu na lakoniczność całej ustawy i posługiwanie się w niej przez ustawodawcę zwrotami nieostrymi, nie zostały podane choćby przykładowe powody uzasadniające zmianę nazwiska. W ustawie tej nazwisko uznane zostało za dobro rodziny, a nie tylko za dobro osobiste. Dlatego w ustawie istniała możliwość sprzeciwu jednego z członków rodziny na dokonanie przez osobę nieprzynależącą do tej rodziny zmiany nazwiska na nazwisko, które mogłoby stworzyć zewnętrzne oznaki pozostawania z nią w związku⁴⁸. Zmiana nazwiska powodowała naniesienie adnotacji w aktach

⁴² M. Allerhand, op. cit., s. 2; J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu...*, s. 187.

⁴³ J. Ostroróg-Sadowski, *O zmianie nazwiska...*, nr 7, s. 98. Autor ten pisał, że „łatwość w osiągnięciu pozwolenia na zmianę nazwiska miałaby najfatalniejsze następstwa. Dlatego prawodawstwo mieć musi tendencję utrudniającą” – idem, *O imieniu...*, s. 177.

⁴⁴ J. Żymirski, *Zmiana nazwisk w górnośląskiej części województwa śląskiego*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1929, nr 14, s. 508.

⁴⁵ S. Grzybowski, *Osobistości prawa...*, s. 22 i nast.; H. Konic, op. cit., s. 138 i nast.

⁴⁶ S. Grzybowski, *Osobistości prawa...*, s. 22.

⁴⁷ Weszła w życie 28 listopada 1919 r. (Dz. U. 1919, nr 88, poz. 478). Zawierała jedynie 9 artykułów. Uchylona dekretem z 10 listopada 1945 r. o zmianie i ustalaniu imion i nazwisk (Dz. U. 1945, nr 56, poz. 310 ze zm.; Dz. U. 1955, nr 25, poz. 151) z dniem 16 grudnia 1945 r. Zob. także Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z 16 września 1921 r. w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 24 października 1919 r. o zmianie nazwisk (Dz. U. 1921, nr 92, poz. 678). Ustawa ta nie obowiązywała w części woj. śląskiego i spisko-orawskiego. Zob. J. Żymirski, *Zmiana nazwisk w górnośląskiej części...*, s. 508 i nast.

⁴⁸ Zob. wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego z 21 grudnia 1936 r., sygn. I/5275/32 OPA 1938/2374/763.

stanu cywilnego wnioskodawcy, jego żony oraz niepełnoletnich dzieci. Właściwy rzeczowo był początkowo minister spraw wewnętrznych, a od 1928 r. wojewoda oraz komisarz rządu miasta stołecznego Warszawy⁴⁹. Ogłoszenie o zezwoleniu na zmianę nazwiska było zamieszczane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁰. Po dziesięciu latach od momentu wejścia w życie ustawy w przedmiocie zmiany nazwisk z 1919 r. zaczęła obowiązywać specjalna ustawa z 22 marca 1929 r. o zmianie nazwisk hańbiących, ośmieszających lub nielicujących z godnością człowieka⁵¹. Według tejże ustawy, prawo zmiany nazwiska przysługiwało obywatelowi polskiemu, który posiadał nazwisko hańbiące, ośmieszające lub nielicujące z godnością człowieka (art. 1). Zezwolenie na zmianę udzielał wojewoda, który miał obowiązek powiadomić o tym właściwy urząd stanu cywilnego. Prośbę o zezwolenie na zmianę nazwiska osoby zainteresowane były zobowiązane wnieść za pośrednictwem właściwego starostwa powiatowego lub grodzkiego, a na terenie województwa śląskiego również za pośrednictwem policji. Przesłanki negatywne miały miejsce wówczas, gdy wnioskodawca ubiegał się o przybranie nazwiska historycznego, popularnego lub rozpowszechnionego oraz gdy zachodziła obawa, że wnioskodawca zamierzał poprzez zmianę nazwiska ułatwić sobie działalność przestępczą lub ukryć swoją tożsamość. Zmiana nazwiska w trybie tej ustawy rozciągała się na wnioskodawcę, jego współmałżonka oraz niepełnoletnie dzieci, zaś dzieci pełnoletnie tylko w przypadku, gdy przyłączyły się do prośby. Zgodnie z art. 11,

⁴⁹ J. Litwin, *Imię i nazwisko*, Łódź 1932, s. 38.

⁵⁰ J. Żymirski, *Zmiana nazwisk*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1929, nr 13, s. 469.

⁵¹ Dz. U. 1930, nr 3, poz. 16. Wydano do tej ustawy akty wykonawcze – zob. rozporządzenie z 15 listopada 1930 r. O zmianie nazwisk hańbiących, ośmieszających lub nielicujących z godnością człowieka (Dz. U. 1930, nr 89, poz. 702) i rozporządzenie z 11 października 1931 r. w sprawie uzupełnienia rozporządzenia z dnia 15 listopada 1930 r. o zmianie nazwisk hańbiących, ośmieszających lub nielicujących z godnością człowieka (Dz. U. 1932, nr 100, poz. 847). W § 1 rozporządzenia z 15 listopada 1930 r. za nazwiska ośmieszające lub nielicujące z godnością człowieka uznano: nazwiska pochodzące od słów używanych w języku potocznym i ocenianych jako pejoratywne, nazwiska pochodzące od nazw zwierząt, roślin lub przedmiotów, które z uwagi na ich pewne charakterystyczne właściwości narażają osoby na żartobliwe uwagi czy też mają ośmieszające brzmienie. Istotną rolę odgrywały również okólniki, np okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych nr 140 z 15 grudnia 1921 r. w przedmiocie instrukcji w sprawie zmiany nazwisk (Dz. Urz. MSW 1922, nr 1, poz. 4); okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych nr 5 z 10 stycznia 1931 r. o zmianie wzoru nr 3 w okólniku nr 140 z dnia 15 grudnia 1921 r. (Nr AE 4622) w sprawie nazwisk (Dz. Urz. MSW 1931, nr 1, poz. 8); okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych nr 57 z 11 marca 1929 r. do wszystkich wojewodów z wyjątkiem śląskiego i Komisarza Rządu m. st. Warszawy w sprawie zmiany nazwisk (Dz. Urz. MSW 1929, nr 3, poz. 87); okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych nr 87 z 31 grudnia 1935 r. w sprawie zmiany nazwisk (Nr AC 29-319-1). W kwestii zmiany nazwiska kobiety po unieważnieniu małżeństwa zob. uchwałę SN z 18 kwietnia 1931 r., zamieszczoną przez Ministerstwo Sprawiedliwości w Dz. Urz. nr 16 z 15 października 1931 r. Zob. także J. Żymirski, *Nowa ustawa o zmianie nazwisk*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1929, nr 15, s. 538–541; S. Nowakowski, *Przepisy o aktach stanu cywilnego dla b. Królestwa Kongresowego*, Zduńska Wola 1932, s. 34 i nast. W tym miejscu należy wymienić jeszcze jedną ustawę – z dnia 11 maja 1920 r. w przedmiocie uznania nazwisk przybranych podczas służby wojskowej (Dz. U. 1920, nr 42, poz. 251), która obowiązywała jedynie przez cztery lata i została uchylona ustawą z 6 maja 1924 r. (Dz. U. 1924, nr 44, poz. 459).

ustawa ta miała obowiązywać przez okres lat dziesięciu od momentu jej ogłoszenia.

Po 1945 r. w zakresie administracyjnoprawnej zmiany imion i nazwisk obowiązywał dekret z 10 listopada 1945 r. o zmianie i ustaleniu imion i nazwisk⁵². Ujmował on zmianę nazwiska w wielu miejscach odmiennie niż przepisy przedwojenne, ale przyjmował ich główne założenia⁵³. Dekret m.in. rozszerzył w porównaniu z regulacjami przedwojennymi krąg osób uprawnionych do złożenia wniosku o zmianę imienia lub nazwiska o bezpaństwowców, jeżeli zamieszkiwali na terenie Polski, zniósł instytucję sprzeciwu oraz wprowadził pozytywną przesłankę zmiany imienia i nazwiska w postaci ważnych powodów z przykładowym ich wyliczeniem, przypominającym obecne wyliczenia zawarte w obowiązującej ustawie o zmianie imion i nazwisk. Kolejnym aktem prawnym w zakresie zmiany imion i nazwisk był dekret z 16 maja 1956 r. o zmianie imion i nazwisk⁵⁴, jednak po sześciu miesiącach utracił on swoją moc obowiązującą w związku z niezatwierdzeniem go przez Sejm⁵⁵. W dniu 15 listopada 1956 r. została uchwalona obowiązująca do dnia dzisiejszego ustawa o zmianie imion i nazwisk⁵⁶.

Pierwszymi aktami prawnymi unifikującymi zagadnienie zmiany imion i nazwisk na drodze cywilnoprawnej był dekret Prawo małżeńskie z 25 września 1945 r.⁵⁷, a następnie dekret Prawo rodzinne z 22 stycznia 1946 r.⁵⁸ W dekrecie Prawo małżeńskie zagadnienie nazwiska zostało umieszczone w rozdziale III zatytułowanym „Prawa i obowiązki małżonków” w art. 17 stanowiącym, że „żona przybiera nazwisko męża. Może je dodać do swojego rodzowego, jeżeli w akcie małżeństwa oświadczy, że zachowuje swe nazwisko rodowe”. W przypadku rozwodu żona powracała do używania nazwiska, które miała przed wstąpieniem w związek małżeński (art. 34 § 1). Na wniosek żony sąd mógł w wyroku rozwodowym przyznać jej prawo zachowania nazwiska nabytego przez zawarcie małżeństwa. Nazwisko to rozwiedziona żona mogła dodać do nazwiska, które nosiła przed zawarciem małżeństwa (art. 34 § 2).

⁵² Dz. U. 1945, nr 56, poz. 310; Dz. U. 1946, nr 16, poz. 113.

⁵³ Szerzej na ten temat A. Banach, *Nowe prawo o zmianie i ustalaniu imion i nazwisk*, Kraków 1946, s. 9–14; J. Litwin, *Prawo o zmianie imion i nazwisk*, Łódź 1946, s. 7 i nast.; F. Dropiński, *Zmiana i ustalanie imion i nazwisk*, „Administracja i Samorząd na Ziemiach Odzyskanych” 1946, nr 4–5, s. 35–55; Z. Gawrońska-Wasilkowska, *Zmiana nazwiska w ujęciu nowego dekretu*, „Demokratyczny Przegląd Prawniczy” 1946, nr 1, s. 18.

⁵⁴ Dz. U. 1956, nr 18, poz. 95.

⁵⁵ Zob. Uchwała z 19 listopada 1956 r. i obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z 30 listopada 1956 r. o utracie mocy dekretu z dnia 16 maja 1956 r. o zmianie imion i nazwisk (Dz. U. 1956, nr 56, poz. 258).

⁵⁶ Dz. U. 1956, nr 56, poz. 254. W 1963 r. po nowelizacji został ogłoszony jej tekst jednolity – obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 11 grudnia 1963 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o zmianie imion i nazwisk, (Dz. U. 1963, nr 59, poz. 328).

⁵⁷ Dz. U. 1945, nr 48, poz. 270.

⁵⁸ Dz. U. 1946, nr 6, poz. 452.

Przepis art. 34 § 2 uzależniał przyznanie jej prawa do zachowania nazwiska nabytego przez zawarcie małżeństwa od warunków, tj. posiadania z małżeństwa niepełnoletnich dzieci noszących to samo nazwisko, innych uzasadnionych powodów, które podlegały uznaniu sądu⁵⁹. W przypadku uprawomocnienia się orzeczenia o unieważnieniu małżeństwa żona powracała do nazwiska sprzed zawarcia małżeństwa. W dekrete Prawo rodzinne z 1946 r. art. 17 stanowił, że dzieci z małżeństwa noszą nazwisko ojca. W rozdziale II tego dekretu, zatytułowanym „Stanowisko prawne dzieci pozamałżeńskich”, w art. 52 § 1 postanowiono, że dziecko pozamałżeńskie nosi nazwisko rodowe matki. W razie ustalenia ojcostwa sąd na wniosek dziecka nadawał mu nazwisko ojca, pod warunkiem, że nie wyraziła sprzeciwu matka (art. 52 § 2)⁶⁰. Dziecko nabywało nazwisko ojca w razie uznania. Mąż matki mógł za jej zgodą nadać jej pozamałżeńskiemu dziecku swoje nazwisko. Wymagana była również zgoda dziecka lub jego przedstawiciela ustawowego. Nadanie takie nie było dopuszczalne, jeżeli dziecko nosiło już nazwisko ojca (art. 53). Dziecko nabywało również nazwisko ojca w razie uprawnienia lub zrównania, natomiast traciło je w wyniku zaprzeczenia ojcostwa. Przynależony uzyskiwał nazwisko przysposabiającego. Strony mogły przy zawieraniu umowy przysposobienia postanowić, że przysposobiony będzie nosił nazwisko podwójne, wskutek dodania do dotychczasowego nazwiska przysposabiającego (art. 82 § 1). W przypadku przysposobienia mężatki lub wdowy nazwisko przysposabiającego dodawane było do jej nazwiska rodowego (art. 82 § 2). Gdy żona przysposobionego wyraziła zgodę na przysposobienie, przyjmowała nazwisko wynikające z umowy przysposobienia. Skutkiem rozwiązania przysposobienia była utrata nazwiska nabytego w wyniku jego powstania.

Pewne zmienione regulacje dotyczące cywilnoprawnej zmiany nazwiska wprowadziły przepisy Kodeksu rodzinnego z 27 czerwca 1950 r.⁶¹ Żona przybierała nazwisko męża. Mogła jednak zachować nazwisko, które nosiła przed zawarciem małżeństwa, dodając do niego nazwisko męża, jeżeli w akcie małżeństwa złożyła w tej mierze stosowne oświadczenie (art. 16). W przypadku orzeczenia rozwodu żona mogła w ciągu trzech miesięcy od tej daty powrócić do nazwiska, które nosiła przed zawarciem małżeństwa, przez oświadczenie złożone urzędnikowi stanu cywilnego (art. 33). Po uprawomocnieniu się orzeczenia o unieważnieniu małżeństwa kobieta traciła nazwisko męża. Zmiana nazwiska dziecka mogła wynikać z uznania dziecka (art. 36 § 1 zd. 1, 43), zaprzeczenia ojcostwa (art. 48 § 1), unieważnienia uznania (art. 46), sądowego

⁵⁹ S. M. Grzybowski, J. Rózański, *Prawo małżeńskie. Komentarz*, Kraków 1946, s. 194 i nast.

⁶⁰ B. Dobrzański, *Komentarz do prawa rodzinnego*, Łódź 1947, s. 97 i nast.

⁶¹ Dz. U. 1950, nr 34, poz. 308. Zob. szerzej J. Litwin, *Nabycie i zmiana nazwiska w świetle Kodeksu Rodzinnego*, „Nowe Prawo” 1951, nr 1, s. 20–30; nr 2, s. 31–38; J. Szer, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1952, s. 121 i nast.

ustalenia ojcostwa. Nazwisko ojca nadawał sąd na żądanie dziecka lub matki w wyroku ustalającym ojcostwo bądź w odrębnym postanowieniu wydanym w postępowaniu nieprocesowym (art. 36 § 2). Gdy rodzice zawarli małżeństwo po urodzeniu się dziecka (art. 37 § 1) oraz w sytuacji zawarcia małżeństwa przez matkę dziecka, którego ojciec był nieznany, małżonkowie mogli złożyć przed urzędnikiem stanu cywilnego oświadczenie, że dziecko będzie nosiło nazwisko męża matki (art. 37 § 1). W przypadku przysposobienia osoba taka otrzymywała nazwisko przysposabiającego, a jeżeli została przysposobiona przez małżonków – wspólne nazwisko męża. Przysposobiony mógł także dołączyć swoje dotychczasowe nazwisko do nazwiska, które nabył przez przysposobienie za zgodą przysposabiającego (art. 68 § 1)⁶². W razie rozwiązania stosunku przysposobienia przysposobiony zachowywał nazwisko, które nabył przez przysposobienie. Z ważnych powodów przysposabiający i przysposobiony mogli żądać powrotu przysposobionego do poprzedniego nazwiska⁶³.

Obecnie obowiązujący Kodeks rodzinny i opiekuńczy z 25 czerwca 1964 r., który zastąpił Kodeks rodzinny z 1950 r.⁶⁴, w art. 25 § 1 zawiera przepisy dotyczące nazwiska osób pozostających w małżeństwie. Przepis ten w obecnym brzmieniu statuuje zasadę równych praw mężczyzny i kobiety, pozostawiając im w dużym stopniu swobodę co do wyboru nazwiska⁶⁵, które każde z małżonków będzie nosiło po zawarciu małżeństwa. Co do nazwiska dziecka art. 88 § 1 k.r.o. określa nazwisko dziecka małżeńskiego korzystającego z domniemania pochodzenia od męża matki, art. 88 § 2 k.r.o. – dziecka, którego rodzice zawarli małżeństwo po jego urodzeniu, a art. 89 k.r.o – dziecka uznanego lub którego pochodzenie stwierdzono orzeczeniem ustalającym ojcostwo i dziecka, któremu nazwiska nie ustalono lub o nieustalonym pochodzeniu⁶⁶. Kodeks rodzinny i opiekuńczy reguluje także kwestię nazwiska dziecka w razie powtórnego małżeństwa matki (art. 90) oraz dziecka w przypadku przysposobienia (art. 122).

⁶² Zob. orzeczenie SN z 4 lipca 1952 r., sygn. C 1134/52 (OSN 1953, poz. 103).

⁶³ Art. 70 § 3 k.r., art. 31 Ustawy o postępowaniu niespornym w sprawach rodzinnych oraz z zakresu kurateli z 27 czerwca 1950 r. (Dz. U. 1950, nr 34, poz. 310). Zob. także A. Stelmachowski, *Przysposobienie w nowym Kodeksie Rodzinnym*, „Nowe Prawo” 1950, nr 12, s. 53–56; idem, *Przysposobienie w polskim prawie rodzinnym*, Warszawa 1957, s. 231.

⁶⁴ Dz. U. 1964, nr 9, poz. 59 (obowiązujący od 1 stycznia 1965 r.).

⁶⁵ Dokonując zmian w tym zakresie, ustawodawca skreślił art. 4 ustawy, stanowiący, że zmiana nazwiska osoby pozostającej w związku małżeńskim wymaga zgody drugiego małżonka i rozciąga się na niego. Natomiast ograniczenia w wyborze nazwiska osoby po zawarciu małżeństwa zostały podane w art. 25 § 2 k.r.o., np. poprzez użycie zwrotu „małżonkowie mogą nosić wspólne nazwisko będące dotychczasowym nazwiskiem jednego z nich”.

⁶⁶ Akt urodzenia dziecka nieznanymi rodzicami sporządza się na podstawie postanowienia sądu opiekuńczego. Sąd ten nadaje dziecku nazwisko, łącznie z pozostałymi jego danymi dotyczącymi jego stanu cywilnego w trybie postępowania nieprocesowego. Zob. art. 52 ust. 2 p.a.s.c. w przedmiocie postępowania przed sądem opiekuńczym, por. orzeczenie SN z dnia 11 stycznia 1957 r., sygn. 2 CR 1014/56 (OSP i KA 1958, nr 6, poz. 147).

Zmiana imienia i nazwiska regulowana w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym

Kodeks rodzinny i opiekuńczy w różny sposób określa zdarzenia prawne, które skutkują zmianą nazwiska. Ustawodawca posługuje się tutaj sformułowaniami w postaci „powrócić do nazwiska” w art. 59; „połączyć [...] nazwisko drugiego małżonka” w art. 25 § 2; „powraca do swego pierwotnego nazwiska” w art. 126 § 2; „[sąd] nadaje dziecku na jego wniosek albo wniosek przedstawiciela ustawowego nazwisko ojca” w art. 89 § 2; „nadanie dziecku nazwiska męża matki” w art. 90 § 2; „przysposobiony otrzymuje nazwisko przysposabiającego” w art. 122 § 1.

Zmianę nazwiska k.r.o. przewiduje znacznie częściej niż zmianę imienia. Obecnie obowiązujący kodeks reguluje dwie możliwości zmiany imienia nadanego po urodzeniu. Obie są związane z instytucją przysposobienia. Pierwsza występuje na wniosek przysposabiającego, gdy sąd opiekuńczy może w orzeczeniu o przysposobieniu zmienić imię (imiona) przysposobionego. W sytuacji, gdy przysposobiony ukończy lat trzynaście, może to nastąpić jedynie za jego zgodą. Gdy przysposobiony nie ukończył trzynastu lat, lecz jest w stanie pojąć znaczenie przysposobienia, sąd opiekuńczy powinien go wysłuchać w kwestii zmiany imienia⁶⁷. Druga możliwość zmiany imienia zachodzi po rozwiązaniu stosunku przysposobienia na wniosek przysposobionego. Sąd orzeka o jego powrocie do poprzednio noszonego imienia (imion)⁶⁸. Natomiast możliwość cywilnoprawnej zmiany nazwiska przewiduje k.r.o. aż w trzynastu przypadkach. Można je podzielić na trzy grupy:

a) zmiana nazwiska w wyniku: zawarcia małżeństwa (art. 25 § 2, 3 k.r.o.), unieważnienia małżeństwa i orzeczenia rozwodu (art. 59 k.r.o.), zmiana nazwiska dziecka, którego rodzice zawarli małżeństwo po jego urodzeniu (art. 88 § 2 k.r.o., art. 46 ust. 2, 3 p.a.s.c.), nadanie dziecku nazwiska męża matki w razie powtórnego małżeństwa matki (art. 90 § 1 k.r.o., art. 43 ust. 2, 44 ust. 3, 4 p.a.s.c.);

b) zmiana nazwiska związana z ustaleniem pochodzenia dziecka w wyniku: uznania dziecka przez ojca (art. 72, 79 § 1, 89 § 1 k.r.o., art. 43, 44 ust. 1–3 p.a.s.c.), unieważnienia uznania dziecka (art. 80, 81 k.r.o., art. 45 p.a.s.c.), sądowego ustalenia ojcostwa (art. 72, 89 § 2 k.r.o., art. 44 ust. 4 p.a.s.c.), uchylecia sądowego ustalenia ojcostwa, zaprzeczenia ojcostwa (art. 62 § 3 k.r.o., art. 45 p.a.s.c.), zaprzeczenia macierzyństwa;

c) zmiana nazwiska wynikająca z przysposobienia (art. 122 § 1, 2 k.r.o., art. 47, 48, 49 ust. 1, 2 p.a.s.c.) lub skutek rozwiązania stosunku przysposobienia (art. 126 § 2 k.r.o.).

⁶⁷ Zob. art. 122 § 3 i 118 § 2 k.r.o.

⁶⁸ Zob. art. 126 § 2 k.r.o.

Z tego wyliczenia wynika, że zdarzeń skutkujących zmianą nazwiska dziecka jest znacznie więcej (jest ich 10) aniżeli zmian nazwisk małżonków (jest ich 3).

Po nowelizacji z 1998 r. art. 25 § 1 k.r.o., będącej wyrazem pełnego równouprawnienia obojga małżonków w kwestii wyboru nazwiska⁶⁹, to od ich decyzji zależy, jakie nazwisko będą nosili po zawarciu małżeństwa. Jeżeli nie złożą oświadczenia w sprawie nazwiska, każde z nich zachowuje swoje dotychczasowe nazwisko. Jest to regulacja, która niweczy zasadę wspólnego nazwiska małżonków obowiązującą do 1998 r. W tym przypadku ich bierność skutkuje zachowaniem dotychczas noszonych nazwisk. Gdy jednak złożą oświadczenia o wyborze nazwiska, to znaczy, że chcą w tym zakresie dokonać zmian. I tak małżonkowie mogą nosić wspólne nazwisko będące dotychczasowym nazwiskiem jednego z nich (może to być nazwisko rodowe, nabyte wskutek poprzednio zawartego małżeństwa lub nabyte w wyniku przysposobienia), jak również każdy z małżonków może połączyć swoje dotychczasowe nazwisko z nazwiskiem drugiego małżonka. Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie określa, w jakiej kolejności małżonkowie mogą łączyć swoje dotychczasowe nazwisko z nazwiskiem współmałżonka. Stwarza to możliwość swobodnego kształtowania wariantów połączeń⁷⁰, moim zdaniem nie wyłączając wariantu, gdy jeden małżonek przybiera dotychczasowe nazwisko drugiego, natomiast drugi dodaje do swojego nazwiska dotychczasowe nazwisko współmałżonka⁷¹. P. Wypych, podając katalog możliwych układów ukształtowania nazwisk, twierdzi, że w obecnym stanie prawnym nie jest dopuszczalny wariant, w którym żona przybiera dotychczasowe nazwisko męża, ten zaś nazwisko powstałe z połączenia swego nazwiska z dotychczasowym nazwiskiem żony, a także wariant, w którym mąż przybiera dotychczasowe nazwisko żony, ta zaś nazwisko powstałe z połączenia swego nazwiska z dotychczasowym nazwiskiem męża. Wydaje się, że dodanie nowego członu do swojego dotychczasowego nazwiska przez jednego z małżonków jest w istocie rzeczą zachowaniem go z równoczesnym dodaniem

⁶⁹ W stanie prawnym przed nowelizacją art. 25 k.r.o. żona mogła zachować swoje dotychczasowe nazwisko przez złożenie oświadczenia woli i tylko w takiej sytuacji mąż mógł – przez złożenie oświadczenia przy zawarciu małżeństwa – dodać do swego nazwiska nazwisko żony, co więcej takiej możliwości nie miał w stanie prawnym przed nowelizacją tego samego przepisu k.r.o., dokonana ustawą z 19 grudnia 1975 r. (Dz. U. 1975, nr 45, poz. 234).

⁷⁰ M. Sychowicz, *Kodeks rodzinny Komentarz*, pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 2006, s. 122; T. Smoczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze. Analiza i wykładnia*, Warszawa 2001, s. 91; P. Wypych, *Regulacja nazwisk małżonków po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 1998 r.*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2000, z. 1, s. 75 i nast.; H. Chwyc, *Zawarcie małżeństwa w prawie polskim*, Lublin 1999, s. 39–40 (autor podaje zestawienia możliwych wariantów noszonego nazwiska po zawarciu małżeństwa); idem, *Nazwiska małżonków i ich dzieci w prawie polskim*, [w:] *Europejskie prawo rodzinne*, s. 93; K. Gładych, *Administracyjna zmiana imion i nazwisk*, Gliwice 2005, s. 22.

⁷¹ Odmienne M. Albinia, A. Czajkowska, *Prawo o aktach stanu cywilnego z objaśnieniami*, Toruń 1996, s. 118; T. Smoczyński, *Nowelizacja prawa małżeńskiego*, „Państwo i Prawo” 1999, nr 1, s. 34; P. Wypych, *Regulacja nazwisk małżonków...*, s. 62–65.

członu nazwiska drugiego z małżonków. Nawet gdyby w opisywanej sytuacji doszło do przejścia nazwiska przez drugiego z małżonków, przyjmując argumentację P. Wypycha, że mamy tu do czynienia ze „swoistą częściową wymianą nazwisk”, to w świetle art. 25 § 2 k.r.o. jest ona dopuszczalna. Wydaje się, że tak kategoryczne stanowisko tego autora łagodzą dalsze jego wypowiedzi. Píše on, że poprzez „wzgląd na potrzebę naturalnego ukształtowania nazwiska jako zjawiska językowego, wypada uznać, iż pierwszeństwo należy przyznać woli osoby składającej oświadczenie w sprawie nazwiska”⁷², a także stwierdza, że „nowe unormowanie pozostawia im [małżonkom – P.K.] szeroką swobodę co do możliwości kształtowania swoich nazwisk, dopuszczając wszelkie, jak się wydaje, racjonalne uzasadnione warianty tegoż ukształtowania, co jest wyrazem pełnego upodmiotowienia osoby”⁷³. Natomiast nie jest dopuszczalna wymiana nazwisk między małżonkami. Wniosek taki się nasuwa z samej z treści art. 25 § 2 k.r.o., w którym ustawodawca, podając możliwe warianty rozwiązań co do nazwisk noszonych po zawarciu małżeństwa, posługuje się sformulowaniem „połączyć”, a to nie daje podstaw do twierdzenia, że w tym zakresie małżonkowie są ograniczeni w swoim wyborze kolejności członów nazwisk, co więcej, dodanie nazwiska drugiego z małżonków do nazwiska noszonego dotychczas przez jednego z nich nie stanowi rezygnacji z nazwiska dotychczas noszonego, a jest jedynie zachowaniem go. W przypadku nazwisk wieloczłonowych wybór członów i kolejności zależy od małżonka, który zmienia nazwisko⁷⁴, przy czym nazwisko w ten sposób utworzone nie może składać się z więcej niż dwóch członów.

Przy zawieraniu małżeństwa małżonek lub nupturient nie ma żadnego wpływu na wybór nazwiska, jakie będzie nosił drugi z nich i nie może skutecznie sprzeciwić się takiemu wyborowi. Równie samodzielna decyzja przysługuje współmałżonkowi w zakresie zmiany nazwiska w trybie administracyjnym po nowelizacji ustawy o zmianie imion i nazwisk i skreśleniu art. 4 ustawy⁷⁵, gdyż zmiana nazwiska jednego z nich nie pociąga automatycznej zmiany nazwiska drugiego małżonka. Decyzja o wyborze nazwiska jest formułowana w oświadczeniu składanym przez małżonków lub przyszłych mał-

⁷² P. Wypych, *Regulacja nazwisk małżonków...*, s. 77.

⁷³ Ibidem, s. 81.

⁷⁴ Mimo że obecnie ustawodawca nie reguluje kolejności nazwisk, to w doktrynie pojawiły się trzy rozwiązania w tej materii, pierwsza – kolejność chronologiczna, czasowa (tzn. na pierwszym miejscu nazwisko dotychczasowe), druga – kolejność ustalona przez samego nupturienta i trzecia możliwość – wynikająca z układu fonetycznego (tj. nazwisko krótkie wysuwa się na czoło nazwiska złożonego). Zob. w tej kwestii J. Litwin, *Nazwisko złożone żony w praktyce polskiej 1945–1963*, „Palestra” 1986, nr 10–11, s. 47; K. Konieczny, *Nazwisko małżonków*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 5, s. 69.

⁷⁵ Uchylony przez art. 5 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustaw – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 1998, nr 117, poz. 757).

żonków jedynie przed kierownikiem usc⁷⁶, ewentualnie przed polskim konsulem lub osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula w sytuacji, gdy małżeństwo obywateli polskich jest zawierane za granicą. Jeżeli w zagranicznym urzędzie stanu cywilnego związek małżeński zawiera choćby jedno z małżonków będące obywatelem polskim, oświadczenie o wyborze nazwiska może złożyć, składając wniosek o transkrypcję tego aktu do polskiej księgi małżeństw, a gdy obydwójce są obywatelami polskimi, także o nazwisku dzieci zrodzonych z tego małżeństwa (art. 62 ust. 3 p.a.s.c.). Z treści tego przepisu nie wynika obowiązek składania przedmiotowych oświadczeń przed konsulem. Stosując wykładnię językową, oświadczenie woli o wyborze nazwiska może zostać złożone kierownikowi usc wraz z wnioskiem o transkrypcję aktu małżeństwa z pominięciem procedury konsularnej za pośrednictwem poczty. Z racji, że wniosek o transkrypcję aktu małżeństwa zawartego za granicą nie jest obwarowany terminem, oświadczenie w sprawie swego nazwiska małżonek może złożyć w każdym czasie⁷⁷.

W Polsce oświadczenie może być złożone bezpośrednio po zawarciu małżeństwa w sposób określony w art. 1 § 1 k.r.o. albo przed sporządzeniem przez kierownika usc zaświadczenia stwierdzającego brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa, o którym mowa w art. 4¹ § 1 k.r.o. w sytuacji, kiedy dochodzi do zawarcia małżeństwa w trybie art. 1 § 2 i 3 k.r.o. W pierwszym przypadku oświadczenia te są składane po ogłoszeniu zawarcia małżeństwa przez kierownika usc, ale jeszcze w czasie trwania ceremonii ślubnej. Art. 25 § 1 k.r.o. posługuje się sformułowaniem „bezpośrednio po zawarciu małżeństw-

---

⁷⁶ Małżonkowie nie mogą oświadczenia o wyborze nazwiska złożyć przed duchownym nawet w sytuacji zawarcia małżeństwa *in articulo mortis*, o którym mowa w art. 9 § 2 k.r.o. Wydaje się, że brak taki nie jest niczym uzasadniony i stanowi w tym zakresie lukę w przepisach. Zob. szerzej na temat nazwisk małżonków A. Zielonacki, op. cit., s. 61–67; P. Wypych, *Regulacja nazwisk małżonków...*, s. 54 i nast.; H. Haak, *Zawarcie małżeństwa. Komentarz*, Toruń 1999, s. 210 i nast.

⁷⁷ Wątpliwości co do braku ograniczenia tego uprawnienia jakimkolwiek terminem zob. P. Wypych, *Regulacja nazwisk małżonków...*, s. 73–74. Przy wpisywaniu do polskich ksiąg stanu cywilnego aktu małżeństwa sporządzonego za granicą na podstawie art. 73 ust. 1 p.a.s.c. niedopuszczalna jest zmiana brzmienia (pisowni) nazwiska małżonków przyjęta w akcie – zob. postanowienie SN z dnia 8 sierpnia 2003 r., sygn. VCK 6/02 („Jurysta” 2004, nr 4, s. 39). Jeżeli chodzi o prawo właściwe dla nazwiska, jest nim prawo ojczyste osoby, której nazwisko dotyczy – tak M. Pazdan, *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2002, s. 201 i nast.; P. Wypych, *Prawo właściwe dla nabycia i zmiany nazwiska*, [w:] *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, pod red. P. Kasprzyka, Lublin 2005, s. 564. P. Wypych twierdzi, że „poddanie nazwiska statutowi personalnemu słuszenie uchodzić może za najbardziej naturalne i narzucające się niemal intuicyjnie”. Także zmiana nazwiska w następstwie zawarcia związku małżeńskiego podlega prawu ojczystemu osoby, której zmiana dotyczy. Normatywnego oparcia temu twierdzeniu, zdaniem P. Wypycha, dostarcza właśnie art. 62 ust. 3 p.a.s.c. (zob. idem, *Prawo właściwe dla nabycia i zmiany...*, s. 571). Przyjęcie jednolitej właściwości prawa ojczystego w zakresie nazwiska zapewnia również osiągnięcie wewnętrznej harmonii rozstrzygnięć, polegającej na tym, iż niezależnie od tego, w jakiej sprawie i w związku z jakim zdarzeniem następuje rozstrzygnięcie w przedmiocie nazwiska, podstawą rozstrzygnięcia są w każdym przypadku normy tego samego systemu prawnego (ibidem, s. 574).

wa”, a w art. 7 § 2 k.r.o. kierownik „wzywa ich do złożenia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński oraz oświadczeń w sprawie nazwisk małżonków i ich dzieci”. Oświadczenia w sprawie nazwisk, jakie będą nosili po zawarciu małżeństwa, składają nupturienti jeszcze przed zawarciem małżeństwa w zapewnieniach składanych przed kierownikiem usc. W zapewnieniu, o którym mowa w art. 54 ust. 1 pkt 2 ustawy p.a.s.c., poza zapewnieniami nupturientów, że nieznanne są im okoliczności wyłączające zawarcie małżeństwa, znajduje się oświadczenie o wyborze nazwiska po zawarciu małżeństwa i nazwiska ich dzieci zrodzonych z tego małżeństwa. Wydaje się, że wymóg składania oświadczeń w stosunku do małżonków będących w podeszłym wieku, jest niefortunny i bardzo niezręczny nawet dla kierowników usc.

W przypadku zawarcia małżeństwa wyznaniowego oświadczenia o wyborze nazwiska są zawarte w zaświadczeniu stwierdzającym brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa. Z uwagi na to, że zawarcie małżeństwa w sposób określony w art. 1 § 2, 3 k.r.o. jest zdarzeniem ciągłym, oświadczenia dotyczące nazwisk małżonków będą skuteczne, jeżeli nupturienti w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającemu prawu polskiemu i kierownik usc następnie sporządzi akt małżeństwa. Nowe ukształtowanie nazwiska przy zawarciu związku małżeńskiego następuje w drodze złożenia na piśmie oświadczenia przez każdego z małżonków przed kierownikiem usc (art. 62 ust. 2 p.a.s.c.)⁷⁸. Oświadczenie o wyborze nazwiska, złożone przed kierownikiem usc w czasie zawierania małżeństwa w sposób określony w art. 1 § 1 i 2 k.r.o., jest skuteczne od momentu jego zawarcia z tą różnicą, że w przypadku zawarcia małżeństwa w sposób określony w art. 1 § 2 k.r.o. skutki cywilne uzależnione są od sporządzenia przez kierownika u.s.c. aktu małżeństwa, czyli skutek *ex tunc* w tym przypadku jest bardziej rozciągnięty w czasie. Poza tym oświadczenia składane w trakcie ceremonii ślubnej w urzędzie stanu cywilnego są definitywne i nie mogą być odwołane. Gdy małżonkowie nie złożyli oświadczenia o wyborze nazwiska, to po zawarciu związku małżeńskiego i sporządzeniu aktu małżeństwa uprawnienie do jego złożenia wygasa, pomimo niedopeł-

⁷⁸ Przepis art. 62 ust. 2 p.a.s.c., nakazując stosowanie formy pisemnej oświadczeń o wyborze nazwiska, odwołuje się do art. 25 § 1 i art. 88 § 1 k.r.o., które takiego wymogu nie stawiają. M. Sychowicz twierdzi, że dopuszczalna jest każda forma, również złożenie oświadczenia ustnie do protokołu (*Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, s. 123). Formę pisemną przewidywał projekt nowelizacji k.r.o. Zob. M. Nazar, *Zawarcie małżeństwa według prawa polskiego z uwzględnieniem postanowień podpisanego 28 lipca 1993 r. Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1996, z. 3, s. 489. W doktrynie reprezentowane są różne poglądy na temat charakteru prawnego oświadczenia o wyborze nazwiska. Zdaniem H. Haaka, oświadczenie to jest oświadczeniem woli w rozumieniu k.c. (op. cit., s. 213). A. Zielonacki reprezentuje pogląd, że jest to czynność prawnorodzinna, odmienna od czynności prawnej regulowanej w k.c. (op. cit., s. 67), natomiast J. S. Piątowski uważa, że jest to oświadczenie woli szczególne, które nie podlega przepisom k.c. (*System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Ossolineum 1985, s. 249 i nast.).

nienia obowiązku kierownika usc co do poinformowania o możliwości złożenia takiego oświadczenia⁷⁹.

W przypadku unieważnienia małżeństwa następuje powrót do poprzednich nazwisk każdego z małżonków, jakie nosili przed zawarciem małżeństwa. Następuje to *ex lege* i nie wymaga składania w tym względzie żadnych oświadczeń⁸⁰. Prawomocny wyrok unieważniający małżeństwo ma charakter konstytutywny, ustala nowy stan prawny, jednak niweczy małżeństwo z mocą wsteczną *ex tunc*. Małżonek, który przez zawarcie małżeństwa zmienił nazwisko, powraca do noszonego przed jego zawarciem. Orzeczenie o unieważnieniu małżeństwa nie ingeruje w sferę pochodzenia dziecka, dlatego nie powoduje zmiany jego nazwiska. W przypadku, gdy mamy do czynienia z *matrimonium non existens*, mimo faktycznego używania nazwisk przez mniemanych małżonków do zmiany nazwisk w trybie art. 25 k.r.o. nie dochodzi.

Po rozwodzie małżonkowie zachowują nazwiska, które nosili podczas trwania małżeństwa. Rozwód rodziców dziecka nie powoduje zmiany jego nazwiska. Jednak w terminie zawitym trzech miesięcy od chwili uprawomocnienia się orzeczenia o rozwodzie osoba rozwiedziona, która wskutek zawarcia małżeństwa zmieniła swoje dotychczasowe nazwisko, tj. nazwisko rodowe lub nazwisko nabyte zgodnie z art. 25 k.r.o., może przez oświadczenie złożone osobiście przed kierownikiem usc powrócić do nazwiska, które nosiła przed zawarciem małżeństwa⁸¹. Po upływie tego okresu uprawnienie to wygasa i w konsekwencji małżonek ten pozostaje przy nazwisku, które uzyskał wskutek zawarcia małżeństwa⁸². Pisemne oświadczenie może być złożone w każdym urzędzie stanu cywilnego, który następnie przekazuje je do urzędu stanu cywilnego właściwego ze względu na sporządzenie aktu lub urzędu, który już posiada sporządzony akt (art. 14 ust. 1 p.a.s.c.). Oświadczenie to stanowi podstawę sporządzenia wzmianki dodatkowej w akcie małżeństwa. Przepisu art. 59 k.r.o. nie stosuje się w przypadku separacji (art. 61⁴ § 5 k.r.o.). Co prawda małżonkowie mają w takim przypadku możliwość powrotu nie tylko do nazwiska noszonego przed zawarciem małżeństwa w drodze decyzji administracyjnej wydanej przez kierownika u.s.c. na zasadach określonych w ustawie z 15

⁷⁹ M. Sychowicz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, s. 123; J. Litwin, *Zmiany w dziedzinie zawierania małżeństw i rejestracji stanu cywilnego, jakie przynosi kodeks rodzinny i opiekuńczy*, „Nowe Prawo” 1964, nr 7–8, s. 717. Wyjątek jest określony w art. 62 ust. 3, 4 p.a.s.c.

⁸⁰ J. Cagara, *op. cit.*, s. 415.

⁸¹ Por. art. 59 k.r.o. Zob. także K. Gonderek, A. Ustowska, *Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem*, Warszawa 1991, s. 179 i nast.; wyrok SN z dnia 23 września 1974 r., sygn. III CRN 188/74 (niepubl.); wyrok SN z dnia 21 marca 1996 r., sygn. III ARN 79/95 (OSNAP 1996, nr 19, poz. 284). Jeżeli dochodzi do zaskarżenia w wyroku rozwodowym innego punktu niż punkt pierwszy, to często osoby po rozwodzie nie mogą skorzystać z uprawnień płynących z art. 59 k.r.o. ze względu na uprawomocnienie się tej części orzeczenia z datą wcześniejszą od pozostałej zaskarżonej części orzeczenia rozwodowego, wydanego na stopniu apelacyjnym.

⁸² B. Czech, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, pod red. K. Piaseckiego, s. 452.

listopada 1956 r. o zmianie imion i nazwisk, jednak nie można przyjąć, iż samo prawomocne orzeczenie separacji jest wystarczającym powodem uwzględnienia wniosku o zmianę nazwiska i przyjęcia go jako ważny wzgląd w rozumieniu art. 2 tejże ustawy. Ustawodawca, dokonując wyraźnego zapisu w art. 61⁴ § 5 k.r.o. o niestosowaniu w przypadku separacji art. 59 k.r.o., przyjął założenie, że jeżeli małżonkowie nadal pozostają w związku małżeńskim, to zachowanie wspólnego nazwiska stanowi z pewnością uzewnętrznienie tego faktu. Rozwiązanie takie należy uznać za słuszne⁸³. Tym samym danie możliwości zmiany nazwiska w trybie administracyjnym może być uznane za obejście przepisu art. art. 61⁴ § 5 k.r.o.

Uprawnienie, które zawiera art. 59 k.r.o., nie przysługuje w przypadku zmiany nazwiska w drodze administracyjnej. Przepis art. 59 k.r.o. nie pozostawia żadnej wątpliwości, że chodzi tutaj o nazwisko, jakie osoba rozwiedziona nosiła przed zawarciem małżeństwa i które przez zawarcie małżeństwa zostało zmienione.

Istotną kwestią jest zmiana nazwiska dziecka. Po urodzeniu dziecko, co do którego istnieje domniemanie pochodzenia od męża matki, nosi nazwisko męża⁸⁴, chyba że małżonkowie oświadczeniem złożonym przed kierownikiem usc, składanym jednocześnie z oświadczeniem w sprawie nazwisk przyszłych małżonków, o których mowa w art. 25 k.r.o., oświadczyli, że dziecko będzie nosić nazwisko matki⁸⁵. Jeżeli rodzice dziecka zawarli małżeństwo po jego urodzeniu, nosi ono nazwisko ojca, chyba że małżonkowie oświadczyli, że dziecko nosić będzie nazwisko matki (art. 88 § 2 k.r.o.). Tym samym dziecko nabywa nazwisko, które nosiłoby od chwili urodzenia, gdyby istniało domniemanie, że pochodzi od męża matki. Będzie więc ono pełniło funkcję nazwiska rodowego dziecka. W tym przypadku domniemanie takie nie istnieje i aby nastąpiła zmiana nazwiska dziecka w wyniku zawarcia małżeństwa jego rodziców, konieczne jest ustalenie pochodzenia dziecka w drodze uznania dziecka albo sądowego ustalenia ojcostwa⁸⁶, które może nastąpić przed lub po

⁸³ P. Kasprzyk, *Instytucja separacji małżeńskiej w świetle ustawy z dnia 21 maja 1999 roku*, Lublin – Sandomierz 1999, s. 74; idem, *Separacja prawna małżonków*, Lublin 2003, s. 233. Podobnie w stosunku do regulacji przedwojennej dotyczącej separacji małżonków. Zob. J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu i nazwisku*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1901, nr 6, s. 85; idem, *O imieniu...*, s. 172.

⁸⁴ Por. art. 62 § 1 i 2 k.r.o.

⁸⁵ Zob. art. 88 § 1 k.r.o.

⁸⁶ Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 16 grudnia 1953 r., sygn. I C 1518/53 (OSN 1954, nr 4, poz. 83), stwierdził, że zawarcie przez rodziców małżeństwa już po urodzeniu się dziecka nie stoi na przeszkodzie wniesienia przez matkę dziecka powództwa o ustalenie ojcostwa jej męża, jeżeli mąż matki nie uznał dziecka we właściwej formie. W takim wypadku zbędne jest jedynie orzekanie o nadaniu dziecku nazwiska ojca. W kolejnym orzeczeniu SN z dnia 17 października 1958 r., sygn. I CO 18/58 (OSN 1959, poz. 62) stwierdzono, że oświadczenie rodziców, że mąż jest ojcem dziecka, które żona urodziła przed zawarciem małżeństwa, złożone w związku z zawarciem małżeństwa zawiera w sobie uznanie dziecka, jeżeli przed zgłoszeniem tego oświadczenia nie nastąpiło uznanie dziecka.

zawarciu związku małżeńskiego, najpóźniej jednak przed wpisaniem wzmianki dodatkowej o zawarciu małżeństwa do aktu urodzenia dziecka⁸⁷. W przypadku, gdy rodzice zawarli małżeństwo po ukończeniu przez dziecko trzynastego roku życia, do zmiany nazwiska dziecka niezbędna jest jego zgoda wyrażona osobiście⁸⁸. Brak takiej zgody skutkuje tym, że dziecko pozostaje przy dotychczasowym nazwisku.

Zgodnie z art. 90 § 1 k.r.o., jeżeli matka małoletniego dziecka zawarła małżeństwo z mężczyzną, który nie jest ojcem tego dziecka, może ono nosić nazwisko męża matki. Nadanie dziecku nazwiska męża matki wymaga złożenia zgodnego oświadczenia małżonków przed kierownikiem usc (art. 90 § 1 zd. 1 k.r.o.). Oświadczenie takie można złożyć w każdym urzędzie stanu cywilnego (art. 14 ust. 1 p.a.s.c.). Jeżeli dziecko ukończyło trzynaście lat, do nadania nazwiska męża matki potrzebne jest wyrażenie zgody przez dziecko osobiście (art. 90 § 1 zd. 2 k.r.o.). W razie nadania dziecku nazwiska męża matki do aktu urodzenia dziecka wpisuje się wzmiankę dodatkową o zmianie nazwiska dziecka (art. 44 ust. 3, 4 p.a.s.c.). Przepisy prawne nie zakreślają żadnego terminu do złożenia oświadczenia, które można złożyć przy zawieraniu małżeństwa, ale również później – aż do uzyskania przez dziecko pełnoletności⁸⁹. Nadanie dziecku nazwiska męża matki nie jest dopuszczalne, jeżeli nosi ono nazwisko ojca, chyba że nazwisko ojca zostało nadane na podstawie sądowego ustalenia ojcostwa (art. 90 § 2). Nadanie dziecku nazwiska ojczyrna nie wyklucza bynajmniej późniejszego ustalenia ojcostwa w drodze uznania lub sądowego ustalenia również męża matki. Dziecko może także uzyskać nazwisko biologicznego ojca⁹⁰.

Dziecko pozamałżeńskie może mieć zmienione nazwisko w wyniku zdarzeń prawnych w postaci uznania dziecka i sądowego ustalenia ojcostwa. Nabyte w ten sposób nazwisko będzie pełniło funkcję nazwiska rodowego. Jeżeli ojcostwo zostało ustalone w drodze uznania dziecka, z mocy prawa nosi ono nazwisko ojca, chyba że ten za zgodą osób, których zgoda jest potrzebna do ważności uznania, złożył przy uznaniu dziecka oświadczenie, że nosić ono będzie nazwisko matki⁹¹. Jest więc możliwe zachowanie dotychczasowego nazwiska dziecka, co jest niekiedy pożądane, np. matka samotnie wychowująca dziecko pragnie nosić jednakowe nazwisko z dzieckiem⁹². Skutek taki powoduje

⁸⁷ Zob. art. 46 ust. 2 p.a.s.c.

⁸⁸ Zob. art. 88 § 2 k.r.o.

⁸⁹ Według niektórych autorów można złożyć oświadczenie nawet po uzyskaniu pełnoletności przez dziecko pod warunkiem jego małoletności w chwili zawierania małżeństwa. Zob. J. Cagara, op. cit., s. 411; S. Grzybowski, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Warszawa 1980, s. 183.

⁹⁰ Zob. wytyczne Izby Cywilnej SN z dnia 6 grudnia 1952 r., sygn. Prez. 166/52 (OSN 1953, poz. 31).

⁹¹ Art. 89 § 1 k.r.o. Zob. także T. Smoczyński, *Prawo rodzinne...*, s. 261.

⁹² *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, pod red. B. Dobrzańskiego, J. Ignatowicza, Warszawa 1975, s. 639.

złożenie odpowiedniego oświadczenia, które należy złożyć jednocześnie z aktem uznania i w takiej samej formie jak uznanie. Niezłożenie go jednocześnie z aktem uznania powoduje utratę prawa do złożenia takiego oświadczenia w terminie późniejszym. Uznanie dziecka jest skuteczne, nawet gdy dziecko urodzi się martwe. Przepis art. 75 k.r.o. dopuszcza uznanie dziecka nieurodzonego, tj. *nasciturusa*, nie warunkując wywarcia skutków uznania od żywego urodzenia się dziecka. Tak więc w sytuacji, gdy dziecko urodzi się martwe, w akcie urodzenia w rubryce „ojciec” zostanie wpisany mężczyzna, który uznał dziecko. Zgodnie z art. 43 ust. 2 p.a.s.c., przyjęcie oświadczenia o uznaniu dziecka jest składane ustnie i wymaga sporządzenia protokołu. Protokół ten stanowi podstawę wpisu aktu uznania i naniesienia wzmianki dodatkowej w akcie urodzenia dziecka. Jeżeli w chwili uznania dziecko ukończyło już trzynasty rok życia, potrzebne jest także wyrażenie zgody przez dziecko osobiście⁹³. Gdy uznanie jest nieważne, następuje powrót do nazwiska, jakie dziecko nosiło poprzednio. Taki sam skutek powstaje w wyniku unieważnienia uznania dziecka⁹⁴.

W wypadku sądowego ustalenia ojcostwa dziecko nie nabywa z mocy prawa nazwiska ojca⁹⁵. Nazwisko ojca nadaje sąd w wyroku ustalającym ojcostwo albo sąd opiekuńczy w wydanym później postanowieniu (art. 89 § 2 k.r.o.). W takim przypadku dziecko nabywa nazwisko ojca z chwilą uprawomocnienia się wyroku ustalającego ojcostwo lub postanowienia sądu opiekuńczego wydanego w terminie późniejszym. Nazwisko uzyskane przez dziecko w związku z sądowym ustaleniem ojcostwa, podobnie jak i przy uznaniu dziecka, pełni funkcję nazwiska rodowego. Jeżeli dojdzie do wydania takiego postanowienia, to sąd opiekuńczy nie może go już zmienić ani uchylić (art. 584 k.p.c.). Postępowanie o nadaniu nazwiska dziecku na podstawie art. 89 § 2 k.r.o. może być wszczęte tylko na wniosek. Z wnioskiem o nadanie nazwiska ojca może wystąpić pełnoletnie dziecko, przedstawiciel ustawowy dziecka niepełnoletniego oraz gdy dziecko ukończyło trzynaście lat, ono samo lub jego przedstawiciel ustawowy⁹⁶. Jeżeli dziecko ukończyło trzynaście lat, do nadania nazwiska ojca potrzebna jest jego zgoda wyrażona osobiście (art. 89 § 2 k.r.o.). Poza kontrolą sądu pozostaje celowość złożenia takiego wniosku⁹⁷. Przepisy prawne nie określają terminu wniesienia wniosku o nadanie dziecku nazwiska ojca, jeżeli dziecko żyje. Dopuszczalne jest nadanie pełnoletniemu dziecku w wyroku

⁹³ Por. art. 89 § 1 k.r.o.

⁹⁴ Art. 80 k.r.o. Zob. J. Gajda, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 301.

⁹⁵ Zob. orzeczenie SN z dnia 9 lutego 1962 r., sygn. 3 CR 1017/61 (OSNCP 1963, nr 5, poz. 106).

⁹⁶ H. Ciepła, *Kodeks rodzinny...*, pod red. K. Piaseckiego, s. 615.

⁹⁷ Sąd może wyjątkowo odmówić udzielenia zgody na cofnięcie wniosku o nadanie nazwiska ojca, w szczególności gdy zachodzą dostateczne podstawy do przyjęcia, że decyzja wnioskodawcy o cofnięciu wniosku jest wyraźnie sprzeczna z dobrem dziecka (art. 203 § 4 k.p.c.). Zob. także orzeczenie SN z 6 czerwca 1954 r., sygn. I C 606/54 (OSN 1954, nr 4, poz. 97).

ustalającym ojcostwo lub w wydanym później przez sąd opiekuńczy postanowieniu nazwiska ojca także wtedy, gdy dziecko uzyskało na skutek zawarcia małżeństwa nazwisko małżonka. Jednakże nadane takiemu dziecku nazwisko zastępuje jego nazwisko rodowe, a nie nazwisko uzyskane z małżeństwa⁹⁸. Zmianę nazwiska dziecka wynikającą z sądowego ustalenia ojcostwa wpisuje się do aktu urodzenia jako wzmiankę dodatkową (art. 45, 44 ust. 4 p.a.s.c.). Gdy dochodzi do uchylecia prawomocnego orzeczenia sądu nadającego dziecku nazwisko ojca w wyniku sądowego ustalenia ojcostwa, dziecko traci prawo do nazwiska ojca i powraca do poprzednio noszonego nazwiska⁹⁹. W akcie urodzenia dziecka dokonuje się wpisu w formie wzmianki dodatkowej¹⁰⁰.

Domniemanie ojcostwa może być obalone wskutek wniesienia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa (art. 62 § 3 k.r.o.). W wyniku uprawomocnienia się wyroku zaprzeczającego ojcostwo dziecko nabywa w ten sposób status dziecka pozamałżeńskiego, czego konsekwencją jest powrót do używania nazwiska matki, które nosiła ona w chwili urodzenia dziecka¹⁰¹. Gdy matka posiada nazwisko męża, przyjęte wskutek zawarcia związku małżeńskiego, to dziecko będzie nosiło literalnie to samo nazwisko, mimo że będzie to już nazwisko matki¹⁰². W razie zaprzeczenia ojcostwa wpisuje się do aktu urodzenia dziecka wzmiankę dodatkową zawierającą fikcyjne dane odnośnie ojca. Czynności takiej dokonuje się na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu (art. 45 p.a.s.c.).

Dziecko zmienia nazwisko również w przypadku zaprzeczenia macierzyństwa z tej racji, że jego konsekwencją jest obalenie domniemania ojcostwa¹⁰³. W przypadku prawomocnego wyroku sądowego, który uwzględnił powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa, ustają wszelkie więzi, zarówno prawne, jak i biologiczne między dzieckiem i kobietą, która uchodziła za jego matkę. Tym samym dziecko to traci swoje dotychczasowe nazwisko¹⁰⁴. Odpis wyroku sąd

⁹⁸ Wyrok SN z dnia 13 maja 1977 r., sygn. III CRN 326/77 (OSNCP 1978, nr 2, poz. 35).

⁹⁹ J. Cagara, op. cit., s. 413.

¹⁰⁰ Art. 21 ust. 1 p.a.s.c. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli po sporządzeniu aktu stanu cywilnego nastąpią zdarzenia, które mają wpływ na jego treść lub ważność, zmiany z nich wynikające wpisuje się do aktu w formie wzmianki dodatkowej.

¹⁰¹ Zob. S. Grzybowski, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Warszawa 1980, s. 180. Według tego autora ze względu na skutki tego rodzaju orzeczenia *ex tunc* nie dochodzi do zmiany nazwiska, lecz do ustalenia, jakie nazwisko jest pierwotnym nazwiskiem dziecka.

¹⁰² Winiarz, *Zaprzeczenie ojcostwa i jego następstwa prawne*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 1982, sec. G, s. 80; A. Szpunar, *Skutki wyroku uwzględniającego powództwo o zaprzeczenie ojcostwa*, „Palestra” 1989, nr 2, s. 44 i nast. K. Gładych twierdzi, że w takim przypadku w praktyce do zmiany nazwiska nie dochodzi, idem, *Wademekum kierownika urzędu stanu cywilnego*, Gliwice 1999, s. 26.

¹⁰³ K. Gondorek, A. Ustowska. *Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem*, Warszawa 1991, s. 180.

¹⁰⁴ Szerzej na ten temat zob. T. Rowiński, *Powództwo o ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa*, „Nowe Prawo” 1964, nr 12; K. Pietrzykowski, *Powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa*, „Nowe Prawo” 1977, nr 7-8.

orzekający przesyła do właściwego urzędu stanu cywilnego celem naniesienia wzmianki dodatkowej w akcie urodzenia takiego dziecka.

Gdy ojcostwa nie ustalono, dziecko nosi nazwisko matki. Jeżeli oboje rodzice są nieznanymi, sąd opiekuńczy nadaje dziecku nazwisko (art. 89 § 3 k.r.o.). Nadanie imienia i nazwiska w trybie art. 89 § 3 k.r.o. w zw. z art. 52 p.a.s.c. następuje po uprawomocnieniu się postanowienia o ustaleniu stanu cywilnego dziecka, zastępującego jego naturalny stan cywilny, którego nie można ustalić po przeprowadzeniu postępowania, które może być wszczęte także z urzędu. Obowiązek zawiadomienia sądu opiekuńczego o konieczności nadania dziecku imienia i nazwiska, zgodnie z art. 572 § 2 k.p.c., ciąży w pierwszej kolejności na urzędach stanu cywilnego. Prawomocne postanowienie sądu opiekuńczego o nadaniu imienia i nazwiska dziecka stanowi podstawę sporządzenia aktu urodzenia przez urząd stanu cywilnego miejsca urodzenia dziecka lub miejsca znalezienia dziecka (art. 10 ust. 1 w zw. z art. 26 p.a.s.c.). Akt urodzenia dziecka nie może zawierać wpisów dotyczących okoliczności uzasadniających jego sporządzenie w tym trybie. Jednakże w rubryce „uwagi” zamieszcza się adnotację informującą, że akt został sporządzony w trybie art. 52 p.a.s.c. na podstawie orzeczenia sądu z podaniem sygnatury aktu i daty wydania postanowienia.

Możliwa jest także zmiana nazwiska dziecka, gdy dochodzi do jego przysposobienia. Zmiana nazwiska następuje w momencie uprawomocnienia się orzeczenia o przysposobieniu dziecka. Przysposobiony otrzymuje nazwisko przysposabiającego, a jeżeli został przysposobiony przez małżonków wspólnie albo jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka – nazwisko, które noszą albo mogłyby nosić dzieci zrodzone z tego małżeństwa (art. 122 § 1 k.r.o.)¹⁰⁵. Zmiana nazwiska osoby przysposobionej dokonuje się niezależnie od tego, czy mamy do czynienia z przysposobieniem niepełnym, pełnym czy całkowitym. Ponadto zmiana ta rozciąga się także na dzieci przysposobionego¹⁰⁶. Istnieje możliwość, na żądanie osoby, która ma być przysposobiona, aby nosiła ona nazwisko złożone z jej dotychczasowego nazwiska i z nazwiska przysposabiającego. Wymaga to jednak wyrażenia zgody przez przysposabiającego. Wnioski co do wyboru członów nazwiska przysposobionego, w przypadku gdy przysposobiony lub przysposabiający nosi nazwisko złożone, nie są dla sądu wiążące¹⁰⁷. Jeżeli przysposabiający albo przysposobiony nosi nazwisko złożone, sąd opiekuńczy rozstrzyga, który członek nazwiska wejdzie w skład

¹⁰⁵ Zob. na ten temat B. Walaszek, *Przysposobienie w polskim prawie międzynarodowym prywatnym i procesowym. Dokonanie i skutki*, Warszawa 1966, s. 270; Orzeczenie SN z dnia 5 grudnia 1980 r., sygn. III CRN 133/80 (OSNCP 1981, nr 6, poz. 115; OSPiKA 1981, nr 7–8, poz. 135).

¹⁰⁶ J. Panowicz-Lipska, *Przysposobienie dziecka*, [w:] *Konwencja o prawach dziecka – analiza i wykładnia*, pod red. T. Smoczyńskiego, Poznań 1999, s. 222; B. Walaszek, *Przysposobienie...*, s. 269.

¹⁰⁷ H. Haak, *Przysposobienie. Komentarz*, Toruń 1996, s. 152.

nazwiska przysposobionego¹⁰⁸. Orzeczenie sądowe powinno zawierać dokładne określenie brzmienia nazwiska przysposobionego. Przepisu art. 122 § 2 o możliwości utworzenia nazwiska dwuczłonowego nie stosuje się w przypadku przysposobienia całkowitego, a także przy przekształceniu przysposobienia niepełnego na pełne¹⁰⁹. Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie określa wieku przysposobianego, który może zwrócić się z żądaniem do sądu opiekuńczego o zachowanie swojego dotychczasowego nazwiska. Sąd powinien wziąć jednak pod uwagę fakt przywiązania dziecka do swojego nazwiska, który niewątpliwie leży u podstaw wniesienia takiego żądania¹¹⁰. Żądanie może złożyć sam przysposobiony lub jego przedstawiciel ustawowy (przed ukończeniem przez dziecko 13 lat). Gdy małżonkowie przysposabiają wspólnie, konieczna jest ich obopólna zgoda. Gdy pierwszy przysposobi dziecko jeden z małżonków, który nosi nazwisko inne niż drugi małżonek, a następnie przysposobienia dokona drugi małżonek, którego nazwisko noszą lub nosiłyby dzieci zrodzone z tego małżeństwa, to wówczas przysposobiony zmienia nazwisko na nazwisko drugiego małżonka¹¹¹.

Po rozwiązaniu stosunku przysposobienia przysposobiony zachowuje nazwisko nabyte przez przysposobienie. Jednak kierując się ważnymi powodami, sąd opiekuńczy na wniosek przysposobionego lub przysposabiającego może w orzeczeniu o rozwiązaniu stosunku przysposobienia postanowić, że przysposobiony powraca do swojego pierwotnego nazwiska, które nosił przed orzeczeniem przysposobienia¹¹². Orzeczenie o powrocie przez przysposobionego do poprzedniego nazwiska winien zawierać wyrok rozwiązujący przysposobienie. Żądanie powrotu do pierwotnego nazwiska wygasa po uprawomocnieniu się tego wyroku i nie można go zgłosić w odrębnym postępowaniu¹¹³.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy stwierdzić, że akta stanu cywilnego są miarodajne do stwierdzenia, jakie nazwisko posiada dana osoba fizyczna. Zmiana nazwiska polega na zmianie tzw. pierwszego nazwiska na inne (w przypadku zmian nazwisk dzieci zwane nazwiskiem następnym)

¹⁰⁸ Por. art. 122 § 2 k.r.o.

¹⁰⁹ S. Grzybowski, *Przysposobienie całkowite*, „Państwo i Prawo” 1979, z. 2, s. 38–48; J. Panowicz-Lipska, *Przysposobienie całkowite po nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 1975 r.*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci profesora Leopolda Steckiego*, red. M. Bączyk, J. A. Piszczek, E. Radomska, M. Wilke, Toruń 1997, s. 219–220; B. Walaszek, *Przekształcenie przysposobienia niepełnego na przysposobienie pełne w świetle przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Studia Cywilistyczne” 1969, s. 413.

¹¹⁰ T. Smyczyński, *Prawo rodzinne...*, s. 360–361.

¹¹¹ H. Ciepla, *Kodeks rodzinny...*, pod red. K. Piaseckiego, s. 757.

¹¹² Por. art. 126 § 2 k.r.o. Orzeczenie SN z dnia 5 maja 1959 r., sygn. 1 CR 388/58 (OSN 1961, poz. 38). Na temat ważnych powodów, o których w art. 126 § 2 k.r.o, zob. J. Piąkowski, *System prawa*, s. 992; H. Szymańska, B. Bielawska, *Problematyka rozwiązania stosunku przysposobienia*, „Problemy Praworządności” 1980, nr 7, s. 42.

¹¹³ J. Piąkowski, *System prawa...*, s. 992–993; B. Walaszek, *Rozwiązanie przysposobienia w polskim kodeksie rodzinnym i opiekuńczym oraz w polskim prawie międzynarodowym prywatnym i procesowym*, „Studia Cywilistyczne” 1966, s. 138.

w wyniku zaistnienia zdarzeń, które miały miejsce po sporządzeniu właściwego aktu (tj. urodzenia lub małżeństwa)¹¹⁴. Nie wszystkie z prezentowanych okoliczności prowadzą do obligatoryjnej zmiany nazwiska. Fakultatywna jest zmiana nazwiska w wyniku: zawarcia małżeństwa, orzeczenia rozwodu, zawarcia małżeństwa przez rodziców po urodzeniu się dziecka, nadania dziecku nazwiska męża matki, uznania ojcostwa dziecka, sądowego ustalenia ojcostwa czy rozwiązania stosunku przysposobienia. W tych przypadkach zmiana nazwiska jest uzależniona od woli osób zainteresowanych (np. matki, ojca, dziecka, małżonków, małżonka rozwiedzionego, przysposobionego czy przysposabiającego).

Zmiana imienia i nazwiska w trybie ustawy o zmianie imion i nazwisk

Regulacje prawne dotyczące zmiany imienia i nazwiska w trybie administracyjnym są zawarte w ustawie z 15 listopada 1956 r. o zmianie imion i nazwisk¹¹⁵. Zmiana imienia i nazwiska może zostać dokonana, jeżeli:

- 1) zostanie złożony wniosek przez osobę do tego uprawnioną,
- 2) zachodzą ważne względy,
- 3) jeżeli nie zaistnieją przesłanki negatywne, o których mowa w ustawie.

Zmianę imienia w trybie administracyjnym reguluje wspomniana już ustawa z 15 listopada 1956 r. Zmiana imienia może być dokonana, jeżeli wniosek o jego zmianę jest „uzasadniony ważnymi względami”, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy¹¹⁶. Małoletniemu dziecku zmienia się imię na wniosek jego rodziców. Inną możliwość zmiany imienia dziecka w trybie administracyjnym przewiduje art. 51 p.a.s.c., dający rodzicom dziecka możliwość jednokrotnego złożenia kierownikowi usc pisemnego oświadczenia o zmianie imienia (imion) dziecka, wpisanego do aktu w chwili jego sporządzenia, w terminie zawitym sześciu miesięcy od daty sporządzenia aktu urodzenia. O zmianie imienia (imion) wpisuje się wzmiankę dodatkową do aktu urodzenia dziecka.

Zgodnie z przepisami art. 1 ust. 1 i 2 ustawy, z wnioskiem o zmianę nazwiska na inne wskazane przez niego może wystąpić obywatel polski bez względu na miejsce zamieszkania, a także bezpaństwowiec (apatryda – gr.

¹¹⁴ J. Litwin, *Prawo o aktach...*, s. 32; R. Rajkowski, op. cit., s. 15; S. Grzybowski, *Prawo rodzinne...*, s. 179–180.

¹¹⁵ Zwrot „zmiana nazwiska” jest zawarty m.in. w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. – O ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz. U. 2001, nr 87, poz. 960), w § 36 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 czerwca 1984 r. w sprawie wykonywania obowiązków meldunkowego i prowadzenia ewidencji ludności (Dz.U. 1984, nr 32, poz. 176).

¹¹⁶ Por. art. 2 ust. 1 w zw. z art. 7 ustawy. Przykłady ważnych powodów uzasadniających uwzględnienie wniosku o zmianę imienia oprócz wymienionych w ustawie podaje K. Gładych, *Administracyjna zmiana...*, s. 24.

apatridos) pod warunkiem, że ma miejsce zamieszkania w Polsce¹¹⁷. Nie ma legitymacji do złożenia wniosku o zmianę nazwiska cudzoziemiec przebywający lub zamieszkały w Polsce, którego przynależność państwową można ustalić na podstawie dokumentów¹¹⁸. Wnioskodawca nie może działać przez pełnomocnika, gdyż czynność ta wymaga jego osobistego działania (art. 32 k.p.a.).

Wniosek o zmianę nazwiska (imienia), jeżeli osoby pozostają w związku małżeńskim, składa każdy z małżonków oddzielnie, zaznaczając w nim, czy ubiega się o zmianę nazwiska noszonego, czy też rodowego oraz czy zmiana nazwiska obejmuje małoletnie dzieci¹¹⁹. Nazwisko rodowe jest nazwiskiem, które wpisuje się do aktu urodzenia dziecka, zgodnie z unormowaniami wynikającymi z k.r.o. i p.a.s.c¹²⁰. Obok nazwiska nabytego, nazwisko rodowe jest dodatkowym elementem indywidualizującym¹²¹. Nazwisko rodowe np. kobiety nie jest tożsame z nazwiskiem, które wybrała ona w związku z zawarciem małżeństwa (art. 25 § 2 k.r.o.), chyba że nie złożyła oświadczenia w sprawie nazwisk, o którym mowa w art. 25 § 3 k.r.o. i zachowała swoje dotychczasowe nazwisko rodowe. Jeżeli złożyła przy zawarciu małżeństwa oświadczenie w sprawie nazwiska, będzie to już – moim zdaniem – nazwisko noszone po zawarciu małżeństwa, a nie nazwisko rodowe, nawet gdy będzie to nazwisko tożsame z nazwiskiem rodowym. Tak więc po złożeniu oświadczenia w sprawie nazwisk po zawarciu małżeństwa mamy do czynienia z nową kategorią – nazwiska noszonego po zawarciu małżeństwa. Oczywiście nie jest to jakaś odrębna kategoria, a tym bardziej drugie nazwisko, gdyż każdy posiada tylko jedno nazwisko. W przypadku, gdy kobieta do nazwiska rodowego doda nazwisko męża, to nowe nazwisko będzie już innym, mimo że zawiera w jednym członie nazwisko rodowe kobiety¹²². W wyniku zawarcia małżeństwa osoba automatycznie nie traci nazwiska rodowego. Świadczy o tym treść art. 25 § 2 i 3 k.r.o. oraz art. 59 k.r.o. Ustawodawca w art. 1 ust. 3 ustawy zezwala na zmianę nazwiska rodowego osoby, mimo pewnego „przesłonięcia” innym nazwiskiem, np. nazwiskiem, które nabył przez złożenie oświadczenia przy

¹¹⁷ Kogo uważa się za obywatela polskiego zob. art. 1 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o obywatelstwie polskim (Dz. U. 2000, nr 28, poz. 353). Bezpaństwowiec mieści się w kategorii „cudzoziemiec”, zob. ustawa z 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. 2003, nr 128, poz. 1175 ze zm.).

¹¹⁸ Zarządzenie nr 107/64 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 sierpnia 1964 r. i Instrukcja w sprawie zmiany oraz ustalania imion i nazwisk, Warszawa 1964, s. 26; J. Blicharz, *Komentarz do ustaw...*, s. 13.

¹¹⁹ Zob. pismo Dyrektora Departamentu Spraw Obywatelskich Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 grudnia 1998 r. (Nr DO.IV.4931/8/98).

¹²⁰ H. Haak, *Ustanie małżeństwa. Komentarz*, Toruń 1998, s. 142. Błędą definicję podaje J. Blicharz: „mianem nazwiska rodowego określa się nazwisko, które nosiła kobieta przed zawarciem małżeństwa” – idem, *Komentarz do ustaw...*, s. 15.

¹²¹ R. Rajkowski, op. cit., s. 94.

¹²² Odmienne K. Gładych, *Administracyjna zmiana...*, s. 15. Autor ten twierdzi moim zdaniem nietrafnie, że „w sytuacji, gdy małżonkowie do swego nazwiska dodadzą nazwisko drugiego małżonka, będą posiadali po dwa nazwiska: swoje rodowe i nabyte w wyniku zawarcia małżeństwa”.

zawarcia małżeństwa, pod warunkiem zaistnienia przesłanek zawartych w art. 2 ust. 1, 2 ustawy. Zmiana ta może dotyczyć osób, które pozostają lub pozostawały w związku małżeńskim. W trybie ustawy zmienić można: a) tylko nazwisko rodowe; b) tylko nazwisko noszone po ślubie; c) obydwaj jednocześnie, niezależnie od tego, czy mamy do czynienia z kobietą, czy z mężczyzną.

Art. 1 ust 3 ustawy w brzmieniu sprzed nowelizacji z marca 2005 r. zezwalał na zmianę nazwiska rodowego jedynie kobiecie zamężnej lub wcześniej pozostającej w związku małżeńskim. Regulacja ta, w związku z nowelizacją art. 25 k.r.o., dająca możliwość także mężczyźnie zmiany nazwiska przy zawarciu małżeństwa, zdaniem projektodawcy była „przeoczeniem”¹²³. Jeżeli zmiana dotyczy osoby niepozostającej w związku małżeńskim, to zmiana np. nazwiska *de lege lata* będzie dotyczyła nazwiska rodowego. Zmienione nazwisko (paradoksalnie) utrzymuje i pełni nadal funkcję nazwiska rodowego, a jednocześnie jest nazwiskiem aktualnie noszonym. Przykład ten nasuwa wniosek, że nazwisko rodowe jest kompletnie sztucznym tworem oderwanym od więzi rodowych, a jeżeli tak, to *de lege ferenda* należy postulować, aby nie określano go jako nazwisko rodowe. Po wydaniu decyzji zmiana ta zostanie odnotowana w formie wzmianki dodatkowej w akcie urodzenia. W przypadku osoby pozostającej w małżeństwie, zmiana może dotyczyć np. a) nazwiska rodowego bez dokonania zamiany nazwiska noszonego po zawarciu małżeństwa; b) nazwiska po zawarciu małżeństwa bez zmiany nazwiska rodowego lub c) rodowego i noszonego po zawarciu małżeństwa. Wykonanie decyzji zmiany nazwiska wymienionej w pkt a i c nastąpi poprzez wpisanie wzmianki dodatkowej w akcie urodzenia i akcie małżeństwa, w pkt b jedynie w akcie małżeństwa.

Można też zadać pytanie, dlaczego osoby zmieniające nazwisko po zawarciu małżeństwa mogą zmienić lub pozostawić tzw. nazwisko rodowe, a osoba niepozostająca w małżeństwie takiej możliwości nie ma i jest zmuszana zmienić nazwisko wraz z oznaczeniem odnoszącym się do rodu. Czy wystarczająca jest argumentacja, że w akcie urodzenia jest wpisane tylko jedno nazwisko – pełniące funkcję nazwiska noszonego i zarazem rodowego (może należałoby wpisać obok nazwiska dziecka także dodatkowe oznaczenie indywidualizujące w postaci nazwiska rodowego)? Jeżeli zmiana nazwiska dokonana przez samych małżonków poprzez zawarcie małżeństwa nie powoduje zmiany nazwiska odnoszącego się do rodu, a jedynie – jak twierdzi się w literaturze – dochodzi do „przysłonięcia” nazwiska rodowego, które jest nazwiskiem *de facto* noszonym (a więc to „przysłonięcie” odnosi się do nazwiska noszonego), z jednoczesnym pozostawieniem nazwiska tzw. rodowego, to dlaczego decyzja administ-

¹²³ Zob. uzasadnienie do projektu ustawy – O zmianie ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz niektórych innych ustaw. Druk sejmowy z 23 września 2004, nr 3319. Zdaniem projektodawcy zmiana brzmienia art. 1 ust. 3 ustawy jest zgodna z konstytucyjną zasadą równouprawnienia płci, określoną w art. 33 ust. 1 Konstytucji RP (ibidem).

racyjna ingeruje tak daleko w sferę relacji rodowych, rodzinnych w sytuacji, gdy wnioskodawca pragnie pozostawić to dodatkowe oznaczenie w postaci nazwiska rodowego?

Ustawa o zmianie nazwiska posługuje się pojęciem miejsca zamieszkania (podobnie jak art. 25 k.c.) w odróżnieniu od wspomnianej ustawy – O ewidencji ludności i dowodach osobistych, która mówi o pobytku stałym i pobytku czasowym.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy, wniosek o zmianę nazwiska podlega uwzględnieniu, jeżeli jest uzasadniony ważnymi względami. Ze względu na istotne funkcje, jakie pełni nazwisko w życiu jednostki, rodziny i grup społecznych, oraz na znaczenie trwałości nazwiska w prawidłowej realizacji tych funkcji, przemawiające za zmianą nazwiska ważne względy, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy, nie mogą wynikać jedynie z subiektywnego przekonania osoby, która żąda zmiany, ale muszą również być oparte na zobiektywizowanych i zracjonalizowanych kryteriach oceny¹²⁴. Zatem zmiana nazwiska nie jest sprawą objętą autonomią woli zainteresowanego, lecz zawsze wymaga istnienia ważnych względów. Warto podkreślić, że w wypadku zaistnienia ważnych powodów organ administracji nie może odmówić zgody na zmianę imienia lub nazwiska. Ustawodawca w sposób jednoznaczny i kategoriyczny dokonał zapisu w ustawie w postaci: „wniosek podlega uwzględnieniu”. Ustawodawca, posługując się określeniem bardzo ogólnym, prawnie niezdefiniowanym, upoważnia kierownika usc do dokonania samodzielnej oceny opartej na zobiektywizowanych i racjonalnych kryteriach, czy wniosek o zmianę nazwiska spełnia warunki ważnych względów. Kierownik usc musi więc dokonać oceny, czy w danych okolicznościach inna osoba, postępująca w sposób racjonalny, także wniosłaby wniosek o zmianę nazwiska¹²⁵. Ocena podejmowana przez kierownika usc podlega kontroli od strony legalności wydanych decyzji na podstawie tej ustawy (czy np. decyzja taka nie nosi cech dowolności lub nie przekroczyła dopuszczalnej granicy swobody interpretacji tych określeń na tle konkretnego

¹²⁴ Zob. wyrok NSA z dnia 9 lipca 1993 r., sygn. SA/Wr 605/93 (ONSA 1994 nr 10, poz. 110).

¹²⁵ W wyroku NSA z dnia 8 września 1981 r., sygn. II SA 346/81 (OMT 1981, nr 7, poz. 41), wskazano, że za ważne względy można uznać sferę doznań i więzi duchowych, które tworzą lub podtrzymują łączność rodzinną oraz rodową. Natomiast w wyroku NSA z dnia 9 lipca 1993 r., sygn. SA/Wr 605/93 (ONSA 1994 nr 10, poz. 110) podkreślono, że zmiana nazwiska, polegająca na dodaniu jako drugiego jego członu nazwy przedsiębiorstwa (firmy) prowadzonego przez wnioskodawcę i motywowana dążeniem do ułatwień w działalności gospodarczej, nie jest uzasadniona „ważnymi względami”, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o zmianie imion i nazwisk. Zob. także M. Szubiakowski, *Postępowanie w sprawie zmiany imion i nazwisk*, „Samorząd Terytorialny” 1993, nr 7–8, s. 76, 77; E. Smoktunowicz, Glosa do wyroku NSA z dnia 26 maja 1981 r., sygn. S.A. 974/81 (OSPika 1982, nr 5–6, poz. 58); wyrok NSA z dnia 21 czerwca 1982 r., sygn. SA 699/82 (ONSA 1982, nr 2, poz. 57); wyrok NSA z dnia 3 listopada 1983 r., sygn. II SA 1322/83 (niepubl.); Z. Janku, Glosa do wyroku NSA z dnia 17 listopada 1982 r., sygn. II SA 1474/82 (OSPika 1984, nr 6, poz. 138); wyrok z dnia 9 lipca 1993 r., sygn. SA/Wr 605/93 (ONSA 1994, nr 3, poz. 110).

stanu faktycznego)¹²⁶. Z pewnością można założyć, że jeżeli osoba występuje z wnioskiem o zmianę imienia lub nazwiska do kierownika usc, to u podstaw jej decyzji leżą ważne względy, oczywiście w jej subiektywnym przekonaniu. W żadnym razie nie zwalnia to kierownika usc od obowiązku ustalenia, czy motywy podane przez wnioskodawcę nie są bezzasadne, czy strona składająca wniosek nie kieruje się np. pewnym kaprysem oraz czy wnioskodawca ma uzasadnione przekonanie o rzeczywistej potrzebie zmiany.

W art. 2 ust. 2 ustawy ustawodawca wymienia przykładowe ważne względy, które zwalniają zarówno wnioskodawcę od przeprowadzenia dowodu występowania ważnych względów, jak i kierownika usc od badania pod tym kątem wniosku, a które sam ustawodawca podał jako przykładowe uzasadniające zmianę nazwiska. Zachodzą one w szczególności, gdy wnioskodawca nosi nazwisko:

1. Ośmieszające albo nieliczące z godnością człowieka. Do tego typu nazwisk należy zaliczyć takie, które mogą wywołać żartobliwe, ironiczne lub pogardliwe uwagi, uciążliwe dla noszących je osób, jak również takie, które zawierają wyrazy używane potocznie, aby wyrazić ujemne mniemanie o moralnej wartości danej osoby¹²⁷.

¹²⁶ Wyrok NSA z dnia 26 maja 1981 r., sygn. SA 974/81 (ONSA 1981, poz. 49); wyrok NSA z dnia 21 czerwca 1982 r., sygn. SA 699/82 (ONSA 1982, nr 2, poz. 57).

¹²⁷ Zdaniem Z. Luniewskiej, bardziej właściwy byłby spójnik „lub” – „lub nieliczące z godnością człowieka”, [w:] *Materiałne prawo administracyjne...*, s. 79. Zob. szerzej na temat nazwisk ośmieszających i nieliczących z godnością człowieka R. Rajkowski, op. cit., s. 43–45; J. Blicharz, *Komentarz do ustaw...*, s. 17; A. Banach, *Nowe prawo o zmianie i ustalaniu imion i nazwisk*, Kraków 1946, s. 32. Nie istnieje katalog nazwisk ośmieszających albo nieliczących z godnością człowieka, nie obowiązuje już instrukcja w sprawie zmiany oraz ustalania imion i nazwisk wprowadzona przez Ministra Spraw Wewnętrznych zarządzeniem z dnia 5 sierpnia 1964 r. nr 107/64 (utraciła ono moc w 1988 r.), która wyróżniała kilka kategorii tego rodzaju nazwisk, np.: o brzmieniu rzeczownika, utworzone z nazw przedmiotów, zwierząt, owadów, roślin lub nazw części organizmu, m.in. Kielbasa, Chodak, Bębenek, Baran, Osioł, Ćma, Noga, Koszka, Wątroba; nazwiska utworzone z wyrazów mających ujemne znaczenie (przezwiska), m.in. Szachraj, Gamoń, Mazgaj, Krętać, Szatan, Tępak; nazwiska utworzone z wyrazów bądź takich zgłosek, których znaczenie albo samo tylko brzmienie może narazić na ośmieszenie lub przynosić ujmę danej osobie, m.in. Znajda, Nędza, Kochanek, Puk, Buc, Kuternoga; nazwiska utworzone z niektórych przmiotników, m.in. Chudy, Pusty, Smutny. Zob. także w tej sprawie J. Bubak, *Socjolingwistyczny i prawny aspekt zmiany nazwiska w Polsce*, „Onomastica” 1982, s. 95. Podobny podział zawierał projekt rozporządzenia wykonawczego do dekretu z 1945 r. o zmianie i ustalaniu imion i nazwisk (niepubl.) na „nazwiska o brzmieniu śmiesznym lub nieprzyzwoitym oraz takie nazwiska, które mogą dać pole do frywolnych, niewłaściwych żartów lub gry słów, choćby tylko w danej okolicy, w rejonie danego narzecza lub w danym środowisku społecznym”. Ponadto projekt odróżniał nazwiska: „a) utworzone ze słów używanych w języku potocznym na wyrażenie ujemnego sądu o kwalifikacjach moralnych osoby; b) będące nazwami takich zwierząt, roślin lub przedmiotów, które ze względu na ich pewne charakterystyczne właściwości albo przeznaczenie użytkowe narażają osoby noszące je na żartobliwe lub pogardliwe uwagi lub docinki; c) utworzone z wyzwick, nazw zawodów lub takich właściwości ciała lub charakteru, które ośmieszają; d) których samo brzmienie, skojarzenie głosek, krótkość itp. naraża na śmieszność”. Cyt. za: R. Rajkowski, op. cit., s. 43. Pojęcie nazwiska ośmieszającego lub nieliczącego z godnością człowieka podawało przywoływane w tej pracy Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 15 listopada 1930 r. o zmianie nazwisk hańbiących, ośmieszających lub nieliczących z godnością człowieka (Dz. U. 1930, nr 89, poz. 702) i Rozpo-

Kierownik usc, dokonując oceny, czy dane nazwisko może być uznane za ośmieszające, powinien wziąć pod uwagę także subiektywne odczucia wnioskodawcy, dla którego dane nazwisko ma taki właśnie charakter¹²⁸.

2. O brzmieniu niepolskim. Prawo do używania nazwiska w brzmieniu ojczystym jest ważnym względem w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy, który uzasadnia uwzględnienie wniosku o zmianę imienia i nazwiska o brzmieniu niepolskim¹²⁹. Obywatel polski, identyfikujący się w swej autoocenie z narodem polskim, ma prawo nosić nazwisko polskie. Prawo takie ma również obywatel polski, który nie przejawia takiej identyfikacji i przynależy do mniejszości narodowych lub etnicznych. Te dwie kategorie osób mogą uważać noszenie nazwiska obco brzmiącego za uciążliwe, co uzasadnia żądanie zmiany. Ważne względy, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy, zachodzą również, gdy wnioskodawca ubiega się o zmianę nazwiska na brzmienie niepolskie¹³⁰. Jeśli chodzi o nazwiska przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych, wynika to z treści art. 35 ust. 1 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. stanowiącego, że „Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury”¹³¹. Podobne regulacje są zawarte w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. O mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym¹³², która

---

rządzenie z 11 października 1931 r. w sprawie uzupełnienia rozporządzenia z dnia 15 listopada 1930 r. o zmianie nazwisk hańbiących, ośmieszających lub nieliczących z godnością człowieka (Dz. U. 1932, nr 100, poz. 847). W literaturze przedmiotu podaje się przykłady nazwisk, które zostały uznane za ośmieszające albo nieliczące z godnością człowieka: zob. R. Łobodzińska, *Zmiany imion i nazwisk we Wrocławiu w latach 1945–1950*, „Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1991, s. 176; J. Bubak, op. cit., s. 96 i nast.; L. Dacewicz, *Socjologiczny aspekt zmiany nazwiska w Białymstoku w latach dziewięćdziesiątych XX w.*, „Białostocczyzna” 1997, nr 3, s. 84.

¹²⁸ Wyrok NSA z dnia 21 czerwca 1982 r., sygn. SA 974/82.

¹²⁹ Ibidem. W okresie powojennym organy orzekające wydały pozytywne decyzje co do zmiany nazwisk obco brzmiących, np. Jewoniuk, Hryńczyszyn, Sydoriw, Blumenkranz, Etinger, Kondratiew, Bielowa, Gawryluk, Gitler, Neiman, Rozenberg, Weissglas, Fusch, Błaszkiw, Becher, Frajfeld. Podaje za: R. Łobodzińska, op. cit., s. 176.

¹³⁰ Zob. wyrok NSA z dnia 18 stycznia 1994 r., sygn. SA/Gd 1114/93 (ONSA 1995, nr 2, poz. 56), w którym wyrażono pogląd, że prawo do używania imienia i nazwiska w brzmieniu ojczystym jest konstytucyjnie chronionym prawem każdego obywatela, uzasadniającym uwzględnienie wniosku o zmianę imienia z brzmienia polskiego na obce. SN w wyroku z dnia 11 stycznia 1983 r., sygn. II SA 1583/82 (niepubl.) stwierdził, że przy zmianach nazwisk na brzmienie polskie ustawodawca dał **jedynie** [podkreślenie – P.K.] wyraz preferowania imion i nazwisk polskich. Odmiennie wyrok NSA z dnia 26 maja 1981 r., sygn. SA 974/81 (OSP i KA 1982, nr 5–6, poz. 58); R. Rajkowski, op. cit., s. 51. Trend powrotu do nazwisk niemieckich, które po drugiej wojnie światowej w ramach akcji repolonizacji nazwisk zostały zmienione, miał miejsce głównie w latach 1986–1994. Zob. także Zarządzenia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji nr SO-V-5133-z/91 z dnia 1 kwietnia 1991 r. zezwalające na zmianę nazwiska polskiego na obce z zachowaniem znaków graficznych polskiego systemu językowego oraz nr PW-MN-5121-z/92 z dnia 24 stycznia 1992 r., na podstawie którego możliwy jest powrót do pisowni nazwiska z użyciem liter niewystępujących w alfabecie polskim.

¹³¹ Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483.

¹³² Dz. U. 2005, nr 17, poz. 141.

reguluje sprawy związane z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych. W myśl art. 4 tej ustawy każda osoba należąca do mniejszości ma prawo do swobodnej decyzji o traktowaniu jej jako osoby należącej bądź też nienależącej do mniejszości, a wybór taki lub korzystanie ze związanych z tym wyborem praw nie może pociągać za sobą jakichkolwiek niekorzystnych skutków, natomiast w art. 7 ust. 1. czytamy, że „osoby należące do mniejszości mają prawo do używania i pisowni swoich imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni języka mniejszości, w szczególności do rejestracji w aktach stanu cywilnego i dokumentach tożsamości”.

3. Posiadające formę imienia. Osoba posiadająca nazwisko w formie imienia może się ubiegać o jego zmianę, gdy nazwisko takie nie spełnia w sposób odpowiedni swoich funkcji indywidualizujących i identyfikujących np. płci. Można w tym miejscu postawić pytanie, czy można zmienić nazwisko mające formę imienia. Omawiana ustawa takiego zakazu nie formułuje, wydaje się więc, że taka możliwość istnieje, podobnie należy traktować wniosek, w którym żąda się zmiany na nazwisko o brzmieniu niepolskim czy na nazwisko mające charakter ośmieszający¹³³.

Wniosek o zmianę nazwiska podlega również uwzględnieniu, jeżeli osoba pragnie zmienić swoje nazwisko na nazwisko, którego używa lub powraca do nazwiska, które zostało zmienione (art. 2 ust. 2 ustawy)¹³⁴. Sytuacja taka ma miejsce wówczas, gdy dana osoba posługuje się w kontaktach międzyludzkich innym nazwiskiem niż to, które figuruje w dokumentach urzędowych. Może ona używać od dłuższego czasu innego nazwiska w wyniku prześladowań politycznych, a także jako pseudonimu literackiego lub artystycznego, dziennikarskiego, sportowego lub zawodowego. Długotrwałe używanie pseudonimu jest przesłanką do wnioskowania o zmianę nazwiska (mimo że ustawa wprost nie wypowiada się na temat pseudonimów)¹³⁵. Ważne względy zachodzą również w przypadku długotrwałego używania nazwiska fałszywego w dobrej wierze¹³⁶. A *contrario* długotrwałe używanie nazwiska w złej wierze nie może

¹³³ Podobnie L. Dacewicz, op. cit., s. 84. Przeciwnego zdania są J. Blicharz, *Komentarz do ustaw...*, s. 17; R. Rajkowski, op. cit., s. 51.

¹³⁴ Art. 2 ustawy, sprzed nowelizacji ustawą z dnia 5 marca 2005 r., w ostatniej części brzmiał: „jeżeli wnioskodawca pragnie zmienić swoje nazwisko na nazwisko, którego od wielu lat używa”. Ustawodawca pominął sformułowanie „od wielu lat”, ponieważ – jak stwierdził w uzasadnieniu do projektu nowelizacji: „... istotą tego przepisu jest fakt używania innego nazwiska, a nie czas używania tego nazwiska. Poza tym trudno jest sprecyzować, ile lat musi upłynąć, aby strona mogła się posłużyć argumentem używania określonego nazwiska przez »wiele lat.«”. Zob. uzasadnienie do projektu ustawy – O zmianie ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy z 23 września 2004, nr 3319.

¹³⁵ Z. Duniewska [w:] *Materiałne prawo administracyjne...*, s. 82 podaje przykłady takich pseudonimów, np. Stan Borys to Stanisław Guzek, Czesław Niemen to Czesław Wydrzycki.

¹³⁶ R. Rajkowski, op. cit., s. 56; zarządzenie z dnia 5 sierpnia 1964 r. nr 107/64, s. 16.

stanowić przesłanki do ubiegania się o zmianę nazwiska. Nowelizacją z 3 marca 2005 r. dodano do ustawy nową instytucję, jaką jest powrót do imienia (imion) lub nazwiska, które zostały zmienione. W zamyśle ustawodawcy było m.in. objęcie tym przepisem osób, którym w latach 50. samowolnie zmieniono brzmienie lub pisownię imion i nazwisk przy wydawaniu dowodów osobistych¹³⁷.

Kierownik usc wydający decyzję o zmianie nazwiska może uwzględnić jako ważne względy inne okoliczności¹³⁸, np. gdy mamy do czynienia z nazwiskiem skompromitowanym (hańbiącym)¹³⁹, nazwiskiem rozpowszechnionym¹⁴⁰, nazwiskiem wieloczłonowym¹⁴¹, gdy zachodzą pewne względy emocjonalne, np. gdy kobieta niezamężna wnosi o zmianę nazwiska na nazwisko narzeczonego, który zmarł przed zawarciem małżeństwa czy mężczyzna, który przy zawarciu małżeństwa przybrał nazwisko żony, pragnie wrócić do poprzedniego nazwiska wskutek nieprzychylnych reakcji otoczenia, czy też osoba po zawarciu małżeństwa oświadczyła, że pozostaje przy swoim nazwisku, natomiast po jakimś czasie chce (pod presją teściowej) zmienić nazwisko na nazwisko noszone przez współmałżonka lub z racji niedotrzymania terminów ustawowych, o których mowa w art. 59 k.r.o.¹⁴²

Wniosek o zmianę nazwiska nie podlega natomiast uwzględnieniu, gdy wnioskodawca ubiega się o zmianę nazwiska na nazwisko historyczne zasłużone na polu kultury i nauki czy działalności politycznej, społecznej lub wojskowej, chyba że posiada członków rodziny o tym nazwisku lub też jest

¹³⁷ Zob. uzasadnienie do projektu ustawy – O zmianie ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy z 23 września 2004, nr 3319.

¹³⁸ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 26 maja 1981 r., sygn. SA 974/81; K. Gładych, *Administracyjna zmiana...*, s. 18; J. Szreniawski, *Nazwisko w świetle uregulowań administracyjnoprawnych*, [w:] *Instytucje współczesnego prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa Profesora zw. dra hab. Józefa Filipka*, red. J. Skrzydło-Niżnik, P. Dobosz, D. Dąbek, M. Smaga, Kraków 2001, s. 715.

¹³⁹ Dotyczy to takiego nazwiska, którego posiadacz (bez względu na to, czy spokrewniony, czy też obcy wobec wnioskodawcy) dopuścił się przestępstwa, czynu hańbiącego lub nieetycznego. Osoba nosząca takie samo nazwisko może spotkać się z nieuzasadnionymi podejrzeniami o popełnienie takiego czynu lub otoczenie może sugerować pokrewieństwo (powinowactwo) z osobą, która dopuściła się czynu hańbiącego. Ważne względy nie zachodzą wówczas, gdy nazwisko jest rozpowszechnione.

¹⁴⁰ Stwarza to istotne problemy przy indywidualizacji danej osoby fizycznej, dodatkowo utrudnionej przez liczne występowanie tych samych imion. Ważne względy zachodzą tylko w przypadku dużego rozpowszechnienia lokalnego. R. Rajkowski, op. cit., s. 77–79. Organ wydający decyzję powinien odmówić pozytywnego rozpatrzenia wniosku w przypadku, gdy nazwisko przybrane w miejscu zamieszkania wnioskodawcy jest szczególnie rozpowszechnione. Nazwisko rozpowszechnione można zmienić na inne nazwisko lub do dotychczasowego nazwiska przybrać nazwisko, które wielokrotnie, szczególnie na terenach wiejskich, spełnia faktycznie funkcję nazwiska. Możliwe są również zmiany nazwiska jednoczłonowego na dwuczłonowe.

¹⁴¹ Nazwisko może się składać tylko z dwóch części (członów). Używanie nazwiska w tej formie czasami wiąże się z dużymi utrudnieniami. Jako powód można podać fakt używania tylko jednego członu, dlatego zainteresowany może wystąpić z wnioskiem o zmianę nazwiska w postaci redukcji do jednoczłonowego nazwiska.

¹⁴² Kolejne przykłady zasługujące na pozytywne rozpatrzenie podaje K. Gładych, *Administracyjna zmiana...*, s. 18.

powszechnie znany pod tym nazwiskiem (art. 3 ustawy)¹⁴³. Ustawa natomiast pomija milczeniem nazwiska odnoszące się do postaci literackich, będących jedynie produktem inwencji twórczej autorów dzieł literackich. Ustawodawca, formułując ograniczenia w zakresie zmiany nazwisk, o których mowa w art. 3 ustawy, jednocześnie poddaje je ochronie. Ochrona ustawowa dotyczy nie tylko nazwisk polskich, ale i obcych¹⁴⁴. Ocena, czy w danym przypadku chodzi o nazwisko znane i zasłużone, może sprawiać niejednokrotnie duże trudności. Z pewnością takim kryterium negacji nie może być zamieszczenie danego nazwiska w encyklopedii jako nazwiska, o którym mowa w art. 3 ustawy. Jako niekwestionowane przykłady nazwisk podlegających ustawowej ochronie można podać takie nazwiska jak: Kościuszko, Mickiewicz, Chopin, Kopernik, Kołłątaj. Decyduje tutaj stopień rozgłosu, który ma mieć charakter wysoki i powszechny. Powszechność ta może jednak ograniczać się do pewnego większego regionu, gdzie nazwisko danej osoby znanej lub zasłużonej jest szczególnie znane, mimo braku tego zjawiska w całej Polsce. Wątpliwości mogą również rodzić się w wypadku, gdy nazwisko osoby historycznej lub wsławionej ma równocześnie charakter rozpowszechniony¹⁴⁵. Kolejną kwestią będzie rozważenie, jak daleko w przeszłość sięga tradycja więzi rodzinnych, gdy wnioskodawca powołuje się na fakt posiadania w przeszłości członków rodziny o tym nazwisku. Wydaje się, że w przypadku przodka zainteresowanego żyjącego przed 200 laty nie można domniemywać istnienia silnych więzi rodzinnych. Stosowanie takich ograniczeń przez organy orzekające ma istotne znaczenie w dobie żywiolowego rozwoju zainteresowania genealogią własnej rodziny. Wielu potencjalnych wnioskodawców może wylegitymować się sięgającym częstokroć w odległe epoki (XVII–XVIII wiek lub nawet dalej) posiadaniem przodków, których nazwiska podlegają ustawowej ochronie. Wnioskodawca powołujący się na fakt, że jest powszechnie znany pod tym nazwiskiem, musi to uprawdopodobnić.

Szczególną podstawą wydania przez kierownika usc decyzji o zmianie imienia lub nazwiska będzie prawomocny wyrok sądu okręgowego ustalający płeć inną, niż została zamieszczona w akcie urodzenia. Orzeczenie sądu w tym przedmiocie należy uznać za ważny wzgląd w rozumieniu ustawy. Wydanie decyzji następuje zgodnie z wnioskiem, chyba że zachodzą przesłanki negatywne, o których mowa w ustawie. Do wniosku należy dołączyć odpis skrócony aktu urodzenia wraz z prawomocnym orzeczeniem sądu o zmianie płci, a jeżeli zostały naniesione wzmianki dodatkowe w akcie urodzenia, wystarczy sam

¹⁴³ Ochrona tych kategorii nazwisk, jako mających szczególne znaczenie dla społeczeństwa, postulowana była w okólniku MSW z 1929 r., a została ustawowo usankcjonowana w dekreście z 1945 r. Zob. J. Litwin, *Imię i nazwisko. Zbiór przepisów polskiego prawa cywilnego i administracyjnego*, Łódź 1932, s. 61.

¹⁴⁴ R. Rajkowski, op. cit., s. 99; J. Blicharz, *Komentarz do ustaw...*, s. 22.

¹⁴⁵ R. Rajkowski, op. cit., s. 99.

odpis zupełny aktu urodzenia. Wydaje się, że decyzję taką należy traktować jako dalsze wykonanie orzeczenia sądu ustalającego płeć transseksualisty¹⁴⁶.

Kolejny przepis art. 5 ustawy¹⁴⁷ przewiduje dwie możliwości zmiany nazwiska małoletniego dziecka. Pierwsza polega na rozciągnięciu zmiany nazwiska rodziców (lub jednego z nich) na dziecko (art. 5 ust. 1 ustawy), druga zaś przewiduje samoistną zmianę nazwiska dziecka (art. 5 ust. 4 ustawy)¹⁴⁸. Zmiana nazwiska obojga rodziców rozciąga się na wszystkie małoletnie dzieci w sytuacji, gdy noszą oni wspólne nazwisko. Rozciągnięcie zmiany nazwiska może nastąpić wtedy, jeżeli wnioskodawca i dzieci noszą to samo nazwisko. W przypadku, gdy zmiana nazwiska dotyczy tylko jednego z rodziców, rozciągnięcie jej na małoletnie dzieci wymaga zgody drugiego z rodziców, chyba że nie ma on pełnej zdolności do czynności prawnych, nie żyje lub nie jest znany lub został pozbawiony władzy rodzicielskiej, a także dziecka, gdy ukończyło 14 rok życia (art. 5 ust. 2 ustawy)¹⁴⁹. Gdy o zmianę nazwiska wnioskuje oboje rodzice,

¹⁴⁶ Szerzej na temat transseksualizmu zob. C. Gromadzki, *Zmiana oznaczenia płci w akcie urodzenia transseksualistów na podstawie ich psychicznego poczucia do płci odmienniej – zagadnienia prawnomaterialne*, [w:] *Pochodzenie dziecka i przysposobienie w prawie polskim i obcym. Transseksualizm – zagadnienia prawne*, Lublin 1999, s. 194 i nast. oraz podana tam literatura i orzecznictwo. M. Filar zwrócił uwagę na brak wewnętrznej koordynacji między procedurą sądową w sprawie zmiany płci i administracyjną w sprawie zmiany imienia i nazwiska, co zdaniem tegoż autora może powodować dalsze trudności i przykre konsekwencje, idem, *Prawne i społeczne aspekty transseksualizmu*, „Państwo i Prawo” 1987, nr 7, s. 76.

¹⁴⁷ Art. 5 ust. 2 ustawy, realizujący zasadę wspólnego nazwiska małżonków i ich wspólnych małoletnich dzieci, w pierwotnym brzmieniu nie zawierał tak rygorystycznego zapisu o rozciągnięciu skutków zmiany nazwiska jednego z rodziców na małoletnie dzieci, a jedynie stanowił, że „... władza opiekuńcza rozstrzyga, czy zmiana ta rozciąga się na małoletnie dzieci”. Przepis art. 5 ustawy w swoim obecnym kształcie został wprowadzony przez art. 1 pkt 1 lit. a–c ustawy z dnia 13 listopada 1963 r. zmieniającej ustawę o zmianie imion i nazwisk (Dz. U. 1963, nr 50, poz. 281) z dniem 19 maja 1964 r.

¹⁴⁸ K. Gładych, *Administracyjna zmiana...*, s. 10. R. Rajkowski (op. cit., s. 96) podaje przykład niepełnoletniej córki zmieniającego nazwisko, posiadającej dziecko, którego ojciec jest nieznan. Zmiana nazwiska dziadka rozciąga się na córkę, a tym samym na jej dziecko.

¹⁴⁹ Zob. wyrok NSA z dnia 15 kwietnia 1982 r., sygn. SA/Po 699/81 (ONSA 1982, poz. 34), w którym NSA stwierdził, że prawomocne postanowienie sądu opiekuńczego upoważniające matkę małoletniego do dokonania zmiany nazwiska dziecka, wydane w postępowaniu nieprocesowym, w którym uczestniczył ojciec dziecka, zastępuje zgodę tego ojca wymaganą przez art. 5 ust. 2 ustawy, w związku z czym nie jest konieczne uczestnictwo ojca w postępowaniu administracyjnym. W orzeczeniu SN z dnia 13 lipca 1987 r., sygn. III CZ8 40/87 (OSNC 1988, nr 11, poz. 154) stwierdzono, że na zmianę nazwiska w trybie administracyjnym potrzebna jest zgoda ojca, mimo ograniczenia jego władzy rodzicielskiej w postępowaniu rozwodowym. W uzasadnieniu do tej uchwały SN wskazał, że „powiązanie nazwiska dziecka z jego ojcem wyrażone zostało w założeniu, że rozwiązanie małżeństwa rodziców lub unieważnienie tego małżeństwa nie mają wpływu na nazwisko dziecka. Także i zmiana nazwiska jednego z rodziców nie pociąga za sobą zmiany nazwiska dziecka. Taka zmiana nazwiska dziecka może nastąpić w przypadkach wyraźnie wskazanych w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Taka zmiana nazwiska dziecka może nastąpić [...] Zakres obowiązków i uprawnień określony w wyroku rozwodowym na zasadzie art. 58 § 1 zdanie drugie k.r.o. nie może mieć wpływu na uprawnienia rodziców i decydowanie w kwestiach wykraczających poza sferę typowych decyzji dotyczących osoby dziecka, takich np. jak miejsce jego zamieszkania lub pracy, wyboru zawodu lub kierunku nauki, organizacji wypoczynku, leczenia. Do takich ogólnych spraw wynikających z prawa podmiotowego zaliczyć należy zmianę nazwiska dziecka...”.

wyrażenie zgody przez dziecko, które ukończyło 14 lat, nie jest konieczne. Mało zrozumiała i niczym wydaje się nieuzasadniona jest niespójność dotycząca granicy wieku dziecka na wyrażenie zgody na rozciągnięcie skutków zmiany nazwiska jednego z rodziców w trybie ustawy w stosunku do wymaganego wieku dziecka, określonego np. w art. 88 § 2, 89 § 1, 90 § 1 k.r.o.

Przepis art. 5 ust. 2 ustawy jest spójny z przepisami k.r.o., u podstaw których leży reguła wspólnego nazwiska małżonków i ich dzieci, w sytuacji, gdy rodzice noszą wspólne nazwisko, a także gdy noszą co prawda różne nazwiska, lecz administracyjna zmiana nazwiska dotyczy tego z rodziców, którego nazwisko nosi dziecko, a drugi wyraża zgodę na rozciągnięcie tej zmiany na małoletnie dziecko. Niemniej jednak zgodnie z wykładnią gramatyczną art. 5 ust. 2 ustawy możliwe są inne konstrukcje w tym zakresie, których k.r.o. nie przewiduje. Przykładem może być sytuacja, w której rodzice będą nosili różne nazwiska, np. ojciec Nowak chce zmienić nazwisko na Malinowski, matka Kowalska, dziecko „po ojcu” – Nowak, to w razie braku zgody na rozciągnięcie skutku zmiany nazwiska ojca na małoletnie dziecko przez matkę, będziemy mieli do czynienia z taką oto sytuacją, że każde z nich będzie miało różne nazwiska, czyli dziecko będzie nosiło nazwisko niebędące nazwiskiem żadnego z rodziców¹⁵⁰. Mając powyższą sytuację na uwadze, z tym jednak, że to matka Kowalska zmienia w trybie ustawy na nazwisko na Malinowska, a ojciec dziecka wyrazi zgodę na rozciągnięcie tej zmiany na małoletnie dziecko, w efekcie może to prowadzić do zmiany przez dziecko nazwiska drugiego z rodziców, a nie tego nazwiska, którego dotyczyła decyzja administracyjna o zmianie nazwiska. Skutek ten może budzić uzasadnione wątpliwości, jeżeli weźmiemy pod uwagę przesłanki zmiany nazwiska określone w samej ustawie w art. 2 ust. 2, a także przepisy odnoszące się do oświadczeń małżonków w zakresie nazwisk dzieci (art. 88 § 1 k.r.o.)¹⁵¹. Trzeba podkreślić, że mimo odmienności zmiany nazwisk w obu trybach, skutki zmiany nazwiska jednego z rodziców w trybie administracyjnym nie powinny pozostawać w sprzeczności z podstawowymi założeniami, które legły u podstaw k.r.o. w zakresie nazwisk małoletnich dzieci. Tak więc o ile zmiana nazwiska osób pełnoletnich nie jest ograniczona przepisami k.r.o., to przy zmianie nazwiska małoletnich te ograni-

¹⁵⁰ P. Wypych podaje jeszcze dalej idący przykład literalnego brzmienia art. 5 ust. 2 ustawy, w którym administracyjna zmiana nazwiska dotyczy tego z rodziców, którego nazwisko noszą dzieci i polega na nadaniu mu nazwiska drugiego z małżonków, a ten nie wyraża zgody, o której mowa w tym przepisie: w efekcie mielibyśmy do czynienia z sytuacją, w której rodzice po zmianie nazwiska nosiliby takie samo nazwisko, lecz inne niż ich małoletnie dziecko. P. Wypych, *Wpływ administracyjnej zmiany nazwiska rodziców...*, s. 6.

¹⁵¹ Zwrócił na to uwagę P. Wypych (ibidem, s. 7 i 10) argumentując, że nierozciągnięcie skutków zmiany nazwiska jednego z rodziców, nazwiska, którego nie nosi dziecko, nawet za zgodą drugiego z rodziców, będzie odpowiadać ogólnym zasadom rządzącym na gruncie k.r.o. w odniesieniu do nazwisk dzieci.

czenia występują. W razie braku porozumienia między rodzicami odnośnie zmiany nazwiska małoletniego dziecka, każde z nich może się zwrócić o rozstrzygnięcie do sądu opiekuńczego (art. 5 ust. 3 ustawy w zw. z art. 97 § 2 k.r.o. i art. 93 § 1 k.r.o.).

Jeżeli decyzja o zmianie nazwiska rozciąga się na małoletnie dzieci, zmianę nazwiska dziecka wpisuje się do decyzji tego z rodziców, po którym nosi ono nazwisko. Nazwisko dziecka będzie wynikało z aktu małżeństwa rodziców, jeżeli dziecko pochodzi z małżeństwa lub aktu urodzenia dziecka w przypadku jego uznania przez ojca bądź sądowego ustalenia ojcostwa.

Zmiana nazwiska, o którym mowa w art. 5 ustawy, rozciąga się także na dzieci przysposobione, ponieważ między przysposabiającym a przysposobionym powstaje władza rodzicielska. W przypadku samoistnej zmiany nazwiska małoletniego dziecka z takim wnioskiem występuje jego przedstawiciel ustawowy, czyli rodzic lub opiekun (art. 98 § 1 k.r.o.), nawet gdyby dziecko przebywało w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej¹⁵². Przepisy art. 5 ust. 2 i 3 ustawy stosuje się odpowiednio.

Postępowanie w sprawie zmiany imienia i nazwiska

Podanie o zmianie imienia lub nazwiska powinno być wniesione na piśmie lub ustnie do protokołu (art. 63 § 1, 3 k.p.a.)¹⁵³. Podanie w sprawie zmiany nazwiska może również wnieść osoba zamieszkująca stale lub przebywająca czasowo poza granicami kraju. Wówczas wniosek jest składany za pośrednictwem konsula Rzeczypospolitej Polskiej. Jeżeli jednak jest ona zameldowana w kraju, powinna złożyć podanie do właściwego urzędu stanu cywilnego bez pośrednictwa konsulatu. W przypadku braku zameldowania w kraju, właściwość miejscową urzędu stanu cywilnego określa ostatnie miejsce pobytu w Polsce. W przypadku braku takich podstaw właściwy jest kierownik urzędu miasta stołecznego Warszawy. Gdy zaś zmiana nazwiska ma się rozciągnąć na

¹⁵² Zob. art. 112¹ k.r.o. W wyjątkowych wypadkach można wystąpić o zmianę nazwiska małoletniego dziecka przebywającego w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w rodzinie zastępczej w trybie art. 2 ustawy z uwzględnieniem wymogów art. 5 tejże ustawy. Warunkiem wystąpienia o zmianę nazwiska dziecka powinna być zgoda sądu opiekuńczego oraz udokumentowane stwierdzenie, że osoba prowadząca rodzinę zastępczą sprawuje obowiązki opiekuna prawnego. Zob. pismo (okólnik) Naczelnika Wydziału Departamentu Społeczno-Administracyjnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 1977 r., nr D-643/A/7/77 (niepubl.).

¹⁵³ Wykaz dokumentów, które należy składać, podają następujące okólniki ministerialne: pismo Zastępcy Dyrektora Departamentu Społeczno-Administracyjnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 20 października 1989 r. (Nr D-692/A/7/89); pismo Wicedyrektora Departamentu Rejestrów Państwowych, Łączności i Informatyki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 maja 1999 r. (Nr Rtl 182/CBA/8/99) oraz Instrukcja w sprawie zmiany oraz ustalania imion i nazwisk z 1964 r.

inne osoby, decyduje miejsce zamieszkania wnioskodawcy, a nie bierze się pod uwagę miejsca zamieszkania tych innych osób¹⁵⁴.

Organem właściwym rzeczowo w kwestii wydania decyzji, o której mowa w art. 8 ustawy, jest kierownik usc właściwy miejscowo ze względu na miejsce pobytu stałego wnioskodawcy, a w przypadku braku takiego miejsca – kierownik usc właściwy ze względu na ostatnie miejsce pobytu stałego. Wydaje się, że będzie tu chodziło o miejsce zameldowania na pobyt stały lub miejsce ostatniego zameldowania na pobyt stały¹⁵⁵. Kierownikiem usc z ustawy jest wójt lub burmistrz (prezydent), rada gminy może jednak powołać innego kierownika usc i jego zastępców (art. 6 ust. 2, 3 p.a.s.c.). Jeżeli rada gminy powołała innego kierownika usc – moim zdaniem, nie wchodząc głębiej w zagadnienie – wójt lub burmistrz (prezydent) traci uprawnienia kierownika usc, inaczej mielibyśmy do czynienia z sytuacją, że w gminie jest dwóch kierowników usc. Taka sytuacja jest niedopuszczalna z tej racji, że w gminie może być tylko jeden kierownik usc.

Decyzję o zmianie nazwiska jako zadanie z zakresu administracji rządowej wydaje obecnie kierownik usc we własnym imieniu, co wynika wprost z ustawy. Ustawa wymienia jedynie kierownika usc, pomijając milczeniem jego zastępcę. Wydaje się, że ustawodawca, upoważniając kierownika usc do wydawania decyzji w sprawie imion i nazwisk, nie miał na celu dokonania rozróżnień między kierownikiem usc z wyboru, jakim jest każdy wójt, burmistrz, prezydent miasta (art. 6 ust. 2 p.a.s.c.), a kierownikiem usc z powołania rady gminy (art. 6 ust. 3 p.a.s.c), gdyż i jeden, i drugi działa jako organ administracji publicznej powołany z mocy przepisów ustawy o zmianie imion i nazwisk do rozstrzygania indywidualnych spraw, określonych w tej ustawie, w drodze decyzji administracyjnej. Tak więc mając na uwadze powyższe wnioski, zastępcy może zostać powierzone zadanie w zakresie wydawania przedmiotowych decyzji na podstawie art. 268a k.p.a. w związku z art. 5 k.p.a. i może je wydawać jedynie z upoważnienia kierownika usc¹⁵⁶. Sygnalizując jedynie tę

¹⁵⁴ R. Rajkowski, op. cit., s. 110.

¹⁵⁵ Przed nowelizacją ustawy z dnia 3 marca 2005 r. sprawy zmiany nazwisk należały do zakresu zadań starosty. Na mocy porozumień z organami gmin w wielu miastach przekazano kompetencje zmiany nazwisk kierownikom usc. Ta sytuacja utrzymała się również po utworzeniu powiatów, które przejęły zadania urzędów rejonowych. Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy o samorządzie powiatowym z dnia 5 marca 1998 r. (Dz. U. 2001, nr 142, poz. 1592) powiat może zawierać porozumienia w sprawie prowadzenia zadań publicznych z gminami.

¹⁵⁶ Tak też w piśmie Departamentu Spraw Obywatelskich Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 marca 2006 r., sygn. DSO-ZSC-6000-19a-54/06 z dołączonym do niego załącznikiem w formie pisma Departamentu Prawnego MSWiA z dnia 1 marca 2006 r., sygn. DP-II-026-111/06/EOF. Odmienny pogląd (moim zdaniem błędny) wyraziła K. Gładych, *Administracyjna zmiana...*, s. 25–26, twierdząc, że kierownik usc, o którym mowa w art. 6 ust. 3 p.a.s.c., nie ma kompetencji do upoważnienia swego zastępcy w przedmiotowej sprawie, ponieważ nie jest on organem administracji publicznej, a jedynie kierownik, o którym mowa w art. 6 ust. 2 p.a.s.c., działający jako organ gminy, o którym w art. 5 § 2 pkt 3 k.p.a. Pojawiają się jeszcze inne poglądy,

kwestię, można pokusić się o stwierdzenie, że zmiana w postaci przejścia kompetencji w sprawie wydawania decyzji o zmianie imion i nazwisk ze starostów na kierowników usc jest najdonioślejszą zmianą dokonaną ostatnią nowelizacją do ustawy i ze wszech miar należy ją uznać za słuszną. Można tu przytoczyć i podzielić argumentację projektodawców, że kierownicy usc mają większe doświadczenie w zakresie orzecznictwa oraz znajomości k.r.o., rejestracji stanu cywilnego¹⁵⁷, a ponadto urzędy stanu cywilnego przechowują akty stanu cywilnego, które są niezbędne przy orzekaniu w tym zakresie, a także kierownicy usc wykonywali decyzję o zmianie imion i nazwisk w postaci wzmianek dodatkowych w aktach stanu cywilnego i w miarę potrzeby dokonywali interpretacji tych decyzji.

Zmiana nazwiska następuje w drodze decyzji administracyjnej (art. 8 ustawy). Ma ona charakter konstytutywny, tworzy prawa i obowiązki, tj. strona ma prawo i obowiązek używania nowego nazwiska, czyli wykonanie tego prawa i obowiązku nie zależy od dokonania wzmianek marginesowych w aktach stanu cywilnego¹⁵⁸. Ustawa nie określa, ile razy zainteresowany może zmieniać nazwisko w trybie administracyjnym. Nie ma co do tego żadnych ograniczeń, jeżeli oczywiście zachodzą ważne względy. Od strony praktycznej jest mało prawdopodobne, aby w jednostkowym przypadku wnioski takie się powtórzyły. Gdyby to miało miejsce, tym bardziej kierownik usc powinien zwrócić uwagę, czy nie jest to wynik jedynie kaprysu wnioskującego¹⁵⁹.

Obowiązek ustalenia, czy zachodzą konkretne okoliczności wymagane kryteriami ustawowymi konieczne do wydania pozytywnej decyzji, a także uznania, że brak jest przesłanek negatywnych, o których mowa w art. 3 ustawy, spoczywa na kierowniku usc¹⁶⁰. W tym celu przeprowadza on postępowanie

---

które wprowadzają jedynie zamieszanie w tej kwestii, jakoby żaden kierownik usc nie mógł upoważnić swojego zastępcy do wydawania decyzji w jego imieniu w sprawie zmiany imion i nazwisk. R. Skwarło, w rubryce *Prawnik odpowiada*, „Wspólnota” z 17 czerwca 2006 r., nr 24, s. 28–29, przytacza argumentację, w której zapomina, że wydawanie decyzji w tych sprawach nie jest rejestracją stanu cywilnego.

¹⁵⁷ Zob. Uzasadnienie do projektu... . Podobnie B. Dubis, *Nowelizacja ustawy o zmianie imion i nazwisk*, „Technika i USC” 2005, nr 1, s. 12.

¹⁵⁸ R. Rajkowski, op. cit., s. 113–114. Przykłady decyzji o zmianie imion i nazwisk oraz wzmianek dodatkowych w aktach stanu cywilnego podaje K. Gładych, *Administracyjna zmiana...*, s. 38–53.

¹⁵⁹ W doktrynie zwraca się uwagę, że powinien mieć na uwadze także ochronę dóbr osobistych osób trzecich, które po wydaniu takiej decyzji mogłyby być naruszone, por. M. Szubłakowski, M. Wierzbiński, A. Wiktorowska, *Postępowanie administracyjne – ogólne, podatkowe i egzekucyjne*, Warszawa 1996, s. 77. Wydaje się, że jest to trudne zadanie z uwagi na możliwość zmiany nazwiska wnioskującego niemalże na każde inne nazwisko.

¹⁶⁰ Ibidem, s. 71. Jeżeli kierownik usc ma wątpliwości, czy w rozpatrywanej przez niego sprawie zachodzą ważne względy, powinien posłużyć się art. 7 k.p.a. i wydać decyzję w oparciu o zasadę działania praworządnego, ale i równocześnie celowego, zgodnego ze słusznym interesem jednostki i interesem społecznym przy uwzględnieniu zasady dochodzenia do prawdy materialnej (obiektywnej), który rodzi obowiązek wszechstronnego zbadania sprawy. Oczywiście na kierowniku usc taki obowiązek spoczywa także w sytuacji, kiedy nie zachodzą poważne wątpliwości co do zebranego materiału dowodowego, zob. wyrok NSA z dnia 11 stycznia 1983 r., sygn. II SA 1583/82 (niepubl.).

dowodowe zmierzające do ustalenia, czy istnieją przesłanki pozytywne, czyli zgodnie z art. 2 ust 1 ustawy ważne względy. Podstawowym źródłem dowodowym w postępowaniu administracyjnym o zmianę imienia i nazwiska będą materiały przedstawione przez stronę. Zgodnie z postanowieniami art. 75 § 1 k.p.a., jako dowód należy dopuścić wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem. W szczególności dowodem mogą być dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych oraz oględziny¹⁶¹. Jeżeli po przeprowadzeniu postępowania kierownik usc stwierdzi, że istnieją przesłanki do wydania pozytywnej decyzji zgodnej z wnioskiem, powinien z wielką ostrożnością stosować art. 130 § 4 k.p.a., pozwalający w tym przypadku na wykonanie decyzji przed upływem terminu do wniesienia odwołania.

Okres dwutygodniowy do wniesienia odwołania można potraktować jako dodatkowy termin do „oswojenia” się z podjętą decyzją lub ewentualnie do rezygnacji i wniesienia odwołania od decyzji, a w konsekwencji do jej uchylecia i wydania nowej decyzji w trybie art. 132 k.p.a. Organ I (ewentualnie II) instancji, dokonując arbitralnego rozstrzygnięcia, czy w przedmiotowej sprawie istnieją ważne względy, powinien uzasadnić swoją decyzję nawet wtedy, gdy jest to decyzja zgodna z żądaniem strony. Oczywiście w tym przypadku uzasadnienie nie musi być tak wnikliwe, powinno jednak choć w minimalnym stopniu podać motywy, którymi kierował się organ rozstrzygający sprawę. Jeżeli jest to decyzja odmowna, nie może uchylić się od zamieszczenia w niej uzasadnienia. Brak uzasadnienia sprawia wrażenie, iż organ działa w sposób zupełnie dowolny, bez wnikliwej analizy materiału zgromadzonego w trakcie postępowania, a więc bez ustalenia faktów i ustosunkowania się do nich. Ponadto nie wiadomo, jaką treść organ nadaje ustawowym przesłankom uzasadniającym zmianę nazwiska, co w konsekwencji uniemożliwia merytoryczną kontrolę przez sąd, a to skutkuje uchyleciem zaskarżonej decyzji¹⁶².

Decyzję o zmianie nazwiska (imienia), a także o ustaleniu pisowni doręcza się osobom, które wystąpiły z takim wnioskiem, jak również kierownikom usc przechowującym akty urodzenia i małżeństwa. Zgodnie z art. 21 ust. 1 p.a.s.c., zmiana nazwiska jako zdarzenie, które ma wpływ na treść aktu stanu cywilnego, jest wpisywana do aktu w formie wzmianki dodatkowej. Wzmianki umieszcza się na marginesie aktu tej osoby, której dotyczy zmiana nazwiska,

---

W każdym przypadku kierownik usc ma obowiązek wyważyć te dwa interesy, nie dając przewagi interesowi społecznemu, choć powinien go zawsze wskazać, jeżeli miałby on wpłynąć na ograniczenie uprawnień indywidualnych obywateli. Zob. wyrok SN z dnia 18 listopada 1993 r., sygn. III ARN 49/93 (OSNCP 1994, nr 9, poz. 181).

¹⁶¹ Zob. także art. 76 § 1, 83, 86, k.p.a. Zgodnie z orzecznictwem NSA, organ prowadzący postępowanie wyjaśniające jest obowiązany uwzględnić wymogi ochrony dóbr osobistych osób trzecich.

¹⁶² Na brak należytego uzasadnienia decyzji w konkretnej sprawie szczególnie II instancji zwrócił uwagę WSA w Lublinie, zob. wyrok WSA w Lublinie z dnia 9 lutego 2006 r., sygn. SA/Lu 554/05 (niepubl.).

a także w aktach osób, na które zmiana nazwiska się rozciąga. Gdy wnioskodawca dokonał zmiany nazwiska rodzowego, będzie to akt urodzenia, jeżeli nabytego wskutek zawarcia związku małżeńskiego, to akt małżeństwa. Wzmianki dodatkowe nanosi urząd stanu cywilnego miejsca sporządzenia aktu, dlatego zgodnie z art. 11 ust. 1 i 2 ustawy kierownik usc, który wydał decyzję o zmianie nazwiska (imienia) lub o ustaleniu pisowni imienia i nazwiska, zawiadamia o tym urząd stanu cywilnego właściwy ze względu na miejsce sporządzenia aktu urodzenia ewentualnie małżeństwa wnioskodawcy oraz miejsca sporządzenia aktu urodzenia jego małoletnich dzieci. Poza tym wydający taką decyzję kierownik usc powinien powiadomić o niej właściwy urząd skarbowy, organ policji, wojskową komendę uzupełnień oraz organy ewidencji ludności, Krajowy Rejestr Karny¹⁶³, pozostawiając formę przekazywanych informacji zainteresowanym podmiotom.

Organem odwoławczym od decyzji o zmianie nazwiska wydanej przez kierownika usc jest właściwy miejscowo wojewoda (art. 11a ust. 4 ustawy). Odwołanie wnosi się za pośrednictwem kierownika usc, który wydał decyzję, w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji stronie (art. 129 § 1 k.p.a.). Odwołanie nie wymaga szczegółowego uzasadnienia. Wystarczy, jeżeli z odwołania wynika, że strona nie jest zadowolona z wydanej decyzji (art. 128 k.p.a.). Wskazane jest jednak przytoczenie argumentów faktycznych i prawnych mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Przed upływem terminu do wniesienia odwołania decyzja nie ulega wykonaniu. Wniesienie odwołania w terminie wstrzymuje wykonanie decyzji (art. 130 k.p.a.). Jeżeli organ, który wydał decyzję, uzna, że odwołanie zasługuje w całości na uwzględnienie, może wydać nową decyzję, w której uchyli lub zmieni zaskarżoną decyzję. Od tej nowej decyzji również służy stronie odwołanie (art. 132 k.p.a.). Organ odwoławczy, wydając decyzję, może utrzymać w mocy zaskarżoną decyzję, uchylić zaskarżoną decyzję w całości lub w części i w tym zakresie orzec co do istoty sprawy, bądź uchylić decyzję i umorzyć postępowanie I instancji. Organ odwoławczy może uchylić zaskarżoną decyzję w całości i przekazać sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ I instancji, gdy

---

¹⁶³ Art. 11 ust. 1 ustawy został zmieniony przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 3 marca 2005 r. O zmianie ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U 2005, nr 62, poz. 550) z dniem 3 maja 2005 r. Wykaz dokumentów, które powinny być dołączone do wniosku oraz listę organów, które należy poinformować o zaistniałej zmianie imienia lub nazwiska, zawiera Instrukcja Ministra Spraw Wewnętrznych z 20 października 1989 r., Nr D-692 A/89 (niepubl.). Treść tego przepisu uległa zmianie już w 1998 r. na mocy art. 12 pkt 3 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. O zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. 1998, nr 106, poz. 668). Jednak zmiany legislacyjne nie uwzględniły w całości praktyki administracyjnej w tym względzie, wynikającej z ministerialnych okólników. Mimo zapisu ustawowego, już od 1988 r. nie powiadamiano organów podatkowych, informował o tym okólnik ministerialny z dnia 20 października 1989 r. (Nr D-692/A/7/89), a potwierdził już po nowelizacji art. 11 ustawy inny okólnik z dnia 18 maja 1999 r. (Nr Rtl 182/CBA/8/99).

rozstrzygnięcie sprawy wymaga uprzedniego przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w całości lub w znacznej części. Przekazując sprawę, organ ten może wskazać, jakie okoliczności należy wziąć pod uwagę przy ponownym rozpatrzeniu sprawy (art. 138 k.p.a.).

W sprawach zmiany nazwiska pobiera się opłaty skarbowe od wydanej decyzji¹⁶⁴. Nie są to całkowite koszty zmiany nazwiska, bowiem wnioskodawca musi ponieść wydatki związane z uzyskaniem nowych dokumentów: dowodu osobistego, paszportu, prawa jazdy, książeczki wojskowej, legitymacji ubezpieczeniowej itp.

Zakończenie

Zmiana imienia i nazwiska stanowi istotną decyzję podejmowaną przez osobę, która takiej zmiany chce dokonać. Ze względu na zasady dotyczące imienia i nazwiska, szczególne zasadę stabilizacji nazwisk, a także skutki prawne, wszelkie zmiany w tym zakresie muszą być „kontrolowane” i rejestrowane przez państwo. Obecnie ta stabilizacja przybiera postać stabilizacji względnej, ponieważ k.r.o. odstąpił od traktowanej niegdyś kategorycznej zasady jednolitości nazwisk w rodzinie, pozostawiając małżonkom wybór nazwisk noszonych po zawarciu małżeństwa, a także nazwiska ich dzieci. Możliwość zmiany nazwiska w trybie administracyjnym pozwala już całkowicie oderwać się od noszonych imion i nazwisk i zastąpić je zupełnie innymi, jeżeli przemawiają za tym ważne względy. Zmiana imienia i nazwiska w naszym systemie prawnym może być dokonana w trybie ustawy o zmianie imion i nazwisk, jako ta właściwa zmiana imienia i nazwiska lub w sytuacjach

¹⁶⁴ Zob. art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. 2006, nr 225, poz. 1635), zastępując w tym zakresie art. 6 pkt 1,3 i art. 9 ustawy z dnia 9 września 2000 r. o opłacie skarbowej, (tekst jedn. Dz. U. 2004, nr 253, poz. 2532). Ustawa weszła w życie z dniem 1 stycznia 2007 r. Wysokość stawek określona w załączniku do ustawy jest następująca: od decyzji o zmianie nazwiska i imienia (imion) albo nazwiska lub imienia (imion) – 37 zł (cz. I pkt 7), od ustalenia brzmienia albo pisowni imienia lub nazwiska – 22 zł (cz. I pkt 6). Do tej pory zgodnie z art. 6 pkt 1, 3 i art. 9 ustawy z dnia 9 września 2000 r. o opłacie skarbowej (tekst jedn. Dz. U. 2004, nr 253, poz. 2532) wysokość stawek była następująca: od podania – 5 zł (cz. I pkt 1), od załącznika – 50 gr (cz. I pkt 2), od decyzji o zmianie nazwiska i imienia (imion) albo nazwiska lub imienia (imion) – 30 zł (cz. II pkt 7), od ustalenia brzmienia albo pisowni imienia lub nazwiska – 15 zł (cz. II pkt 3). Zwolnione z opłaty były podania i załączniki do podań wnoszone przez osoby, które stan ubóstwa udokumentują organowi mającemu rozpatrzyć podanie, a także czynności urzędowe dokonywane na wniosek tych osób, a także wydawanie im zaświadczeń (art. 2 ust. 1 pkt 6). Nie podlegały opłacie skarbowej także podania i załączniki do podań, czynności urzędowe, zaświadczenia w sprawach o zmianę nazwiska i imienia (imion) oraz w sprawach o ustalenie pisowni imienia i nazwiska osób, którym bezprawnie je zmieniono, a także zstępnych i małżonków tych osób (art. 2 ust. 1 pkt 7). Opłata skarbową była uiszczana znakiem opłaty skarbowej. Zob. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 5 grudnia 2000 r. w sprawie sposobu pobierania, zapłaty i zwrotu opłaty skarbowej oraz sposobu prowadzenia rejestrów tej opłaty (Dz. U. 2000, nr 110, poz. 1176 ze zm.).

przewidzianych przez k.r.o. często połączona ze zmianą stanu cywilnego, choć ten związek nie jest ścisły. Mimo że te dwa sposoby oparte są na różnych podstawach, często niezależnych od siebie, to jednak, jeżeli zmiana dotyczy np. małoletnich dzieci, muszą one wzajemnie się uzupełniać, a na pewno nie powinny pozostawać ze sobą w sprzeczności. Dlatego konieczna jest zmiana chociażby art. 5 ustawy w takim zakresie, aby uwzględnić nowe zasady dotyczące nazwisk, obecnie funkcjonujące w k.r.o. Przypomnijmy, że ustawa była przecież redagowana w okresie, kiedy funkcjonował jeszcze kodeks rodzinny z 1950 r. Należałoby uregulować w sposób właściwy kwestię nazwiska rodowego tak, aby nadać mu właściwy sens – zgodny z jego nazwą – i zastanowić się nad możliwością jego zmiany. Czy dla przejrzystości konstrukcji związanych z noszeniem i zmianą nazwiska określanego jako rodowe nie należałoby wpisać obok noszonego nazwiska dziecka dodatkowego elementu w postaci nazwiska rodowego lub w ogóle zrezygnować z posługiwania się tą kategorią oznaczenia indywidualizującego osobę? Można także zastanowić się przy kolejnej zmianie ustawy nad potrzebą dostosowania czy raczej uwzględnienia w niej zjawiska transseksualizmu i związanej z nim zmiany płci, a w konsekwencji zmiany także imienia, a w razie konieczności także nazwiska. Z pewnością należy uznać za bardzo trafną zmianę w ustawie, polegającą na przejściu kompetencji w sprawie wydawania decyzji o zmianie imion i nazwisk ze starostów na kierowników usc, których rola nie tylko w zakresie rejestracji stanu cywilnego będzie z pewnością rosła.